

ВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Кафедра туризму
Фаховий коледж Університету «КРОК»
Департамент довузівської підготовки
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК
«КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА»
Відділ міжнародного співробітництва
ПВНЗ «КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ»
Кафедра готельно-ресторанного і туристичного бізнесу
АКАДЕМІЯ ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН І ТУРИЗМУ
Кафедра спеціальних туристичних дисциплін
ТУРОПЕРАТОР «САКУМС»
ТУРОПЕРАТОР «КАЛПСО УКРАЇНА»

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДІ

21 листопада 2022 р.

м. Київ – 2023 р.

УДК 930.88:341.16:001ЮНЕСКО+338.48(82)
С-71

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
(протокол № 7 від «25» травня 2023 р).*

Рецензенти:

Антоненко В. С. – д.геогр.н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу ПВНЗ «Київський університет культури».

Уварова Г. Ш. – к.пед.н., доцент, заступник завідувача кафедри туризму ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК».

С-71 Спадщина ЮНЕСКО та туризм: матеріали II Науково-практичної конференції для студентів та молоді (21 листопада 2022 р.). Київ.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». 2023. 88 с.

ISBN 978-966-170-090-0

Збірник містить матеріали учасників II Науково-практичної конференції «Спадщина ЮНЕСКО та туризм» для студентів та молоді, яка була організована та проведена у Вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК» 21 листопада 2022 року.

Призначено для здобувачів вищої освіти, молоді, науково-педагогічних працівників, фахівців з туризму, а також усіх особистостей, хто цікавиться актуальними питаннями сучасної наукової думки.

Тези опубліковані в авторській редакції. Організатори конференції не несуть відповідальності за їх зміст.

Матеріали конференції розміщені на науковому сайті Університету «КРОК»: <https://conf.krok.edu.ua/UNESCO/UNESCO2022>.

ISBN 978-966-170-090-0

ПРОГРАМА
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДІ
21 листопада 2022 року

ОРГАНІЗАТОРИ ТА СПІВОРГАНІЗАТОРИ
КОНФЕРЕНЦІЇ

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Кафедра туризму

Фаховий коледж Університету «КРОК»

Департамент довузівської підготовки

Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»

Відділ міжнародного співробітництва

ПВНЗ «Київський університет культури»

Кафедра готельно-ресторанного і туристичного бізнесу

Академія праці, соціальних відносин і туризму

Кафедра спеціальних туристичних дисциплін

Туроператор «Сакумс»

Туроператор «Каліпсо Україна»

11.00. Відкриття конференції:

Мелько Людмила Федорівна – к.пед.н, доцент, завідувач кафедри туризму ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

11.10. Вітальне слово. Пленарні виступи:

Літвін Наталія Миколаївна – к.е.н., професор, перший проректор ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Наконечна Наталія Василівна – к.психол.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи (корпоративне управління) ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Сгорова Катерина Володимирівна – начальник відділу міжнародного співробітництва Національного заповідника «Києво-Печерська лавра», членкиня Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, м. Київ, Україна

Антоненко Володимир Степанович – д. геогр.н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу ПВНЗ «Київський університет культури», м. Київ, Україна

Шолудченко Сергій Васильович – к.е.н., доцент, декан факультету економіки, соціальних технологій та туризму Академії праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

Кашина Ганна Сергіївна – д.пед.н., доцент, завідувач кафедри спеціальних туристичних дисциплін Академії праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

ТУРОПЕРАТОР «САКУМС» ТА ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО – ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ДОТИЧНОСТІ ПРИ СТВОРЕННІ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

Кіт Михайло Олегович, старший менеджер в Туроператор "Сакумс", м. Київ, Україна

ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО В ТУРИСТИЧНИХ НАПРЯМКАХ ТУРОПЕРАТОРА «КАЛПІСО УКРАЇНА»

Коробко Анастасія Олександрівна, топ-менеджер ТОВ «Туроператор Каліпсо Україна», м. Київ, Україна

СЕРЕД УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ – ШКОЛИ-ПАРТНЕРИ УНІВЕРСИТЕТУ «КРОК»:

- Печерська гімназія №75 м. Києва
- Навчально-виховний комплекс

(спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивченням іспанської мови – суспільно-гуманітарна гімназія)

№ 176 імені Мігеля де Сервантеса Сааведрі м. Києва

- Спеціалізована школа I-III ступенів з поглибленим вивченням англійської мови № 85 м. Києва

11.50. Виступи:

Секція 1. СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ У МІЖНАРОДНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ ДОКУМЕНТАХ, ПРОГРАМАХ, ПРОЄКТАХ

«ВОЛОНТЕРИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ» – МОЛОДІЖНИЙ ПРОЄКТ ПО ЗБЕРЕЖЕННЮ І ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Жила Єлизавета Валеріївна, бакалавр спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: **Мелько Людмила Федорівна**, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Секція 2. ВСЕСВІТНЯ КУЛЬТУРНА ТА ПРИРОДНА СПАДЩИНА ЮНЕСКО ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: ВИКЛИКИ ТА НАСЛІДКИ

Підберезна Софія Володимирівна, студентка 6 курсу спеціальності «Туризм», ПВНЗ «Київський університет культури», м. Київ, Україна

Науковий керівник: **Антоненко Володимир Степанович**, д.г.н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, ПВНЗ «Київський університет культури», м.Київ, Україна

«ЗАХИСНА ПАРАСОЛЬКА» ЮНЕСКО НАД ОДЕСОЮ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ

Малахиті Георгій Андрійович, студент 3 курсу спеціальності «Туризм, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Сніговська Оксана Володимирівна, к. пед. наук, в.о. зав. кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса, Україна

ПРИРОДНА СПАДЩИНА ЮНЕСКО В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зорькіна Надія Олегівна, студентка 3 курсу спеціальності «Економіка», Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Науковий керівник: Рибак Ірина Вікторівна, к.політ.н., заступник директора з наукової та методичної роботи, Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО РЕГІОНУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ЯК ПОТЕНЦІЙНОГО ОБ'ЄКТУ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Дашкевич Дарина Сергіївна, студентка 2 курсу спеціальності «Туризм», Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Сокол Тетяна Георгіївна, к.пед.н., доцент, доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін, Академія праці, соціальних відносин і туризму, м.Київ, Україна

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ РІВНЕНЩИНИ ЯК ОСНОВА РОЗРОБКИ ПРОПОЗИЦІЙ ДО ВКЛЮЧЕННЯ У СВІТОВИЙ СПАДОК ЮНЕСКО

Мисюкевич Анастасія Леонідівна, студентка 2 курсу спеціальності «Туризм», Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Сокол Тетяна Георгіївна, к.пед.н., доцент, доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін, Академія праці, соціальних відносин і туризму, м.Київ, Україна

СВІТОВА СПАДЩИНА ЮНЕСКО В ІТАЛІЇ ОЧИМА ОРГАНІЗАТОРА АВТОРСЬКИХ ТУРІВ

Місюра Сергій Олексійович, студент 2 курсу спеціальності «Туризм», Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Міхо Олена Іванівна, ст. викладачка кафедри спеціальних туристичних дисциплін, Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ГРЕЦІЇ ЯК ТУРИСТИЧНІ МАГНІТИ

Шльончик Анатолій Вячеславович, студент 3 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: Уварова Ганна Шевкетівна, к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

ОБ'ЄКТИ СВІТОВОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ПОРТУГАЛІЇ

Дашкевич Дарина Сергіївна, студентка 2 курсу спеціальності «Туризм», Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Міхо Олена Іванівна, ст. викладачка кафедри спеціальних туристичних дисциплін, Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ЄГИПТУ ЯК ТУРИСТИЧНІ БРЕНДИ

Горіна Юлія Сергіївна, студентка 4 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: Уварова Ганна Шевкетівна, к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

ПОПУЛЯРНІ ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО США У ТУРИЗМІ

Кумейко Артем Сергійович, студент 3 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО КАНАДИ ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС

Подерня Аліна Олександрівна, студентка 3 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: Козійчук Оксана Григорівна, к.пед.н., доцент кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

НАЦІОНАЛЬНІ ПРИРОДНІ ПАРКИ БРАЗИЛІЇ, ЇХ ОХОРОНА ТА ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

Орел Яна Олександрівна, студентка 3 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: Уварова Ганна Шевкетівна, к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Секція 3. ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ТУРИЗМУ

Івасюк Олександр Петрович, студент 3 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

СПАДЩИНА ЮНЕСКО КИЇВЩИНИ: ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ. БОРТНИЦТВО

Мельник Анна Борисівна, учениця 10-Б класу Печерської гімназії №75, м. Київ, Україна

Науковий керівник: **Краснокутська Наталія Миколаївна**, заступник директора з навчально-виховної роботи Печерської гімназії №75, м. Київ, Україна

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА КИТАЮ, ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

Кучерявий Євгеній Анатолійович, студент 4 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: **Уварова Ганна Шевкетівна**, к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

ТВАРИННИЙ СВІТ В НЕМАТЕРІАЛЬНІЙ КУЛЬТУРНІЙ СПАДЩИНІ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ТУРИЗМУ

Кара Олексій Володимирович, студент 4 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: **Мелько Людмила Федорівна**, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ТУРИЗМ: МИСТЕЦТВО ТАНЦЮВАТИ

Нагайнікова Катерина Олексіївна, студентка 3 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: **Мелько Людмила Федорівна**, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

«ЖИВА СПАДЩИНА» І ТУРИЗМ: УНІКАЛЬНИЙ СВІТ ГОНЧАРСТВА

Плисенко Павло Ігорович, студент 4 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: **Мелько Людмила Федорівна**, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна
Міні-майстер-клас з гончарства від Плисенка Павла (випускник анімаційної студії «Червона собака», художник, аніматор)

Секція 4. СПАДЩИНА ЮНЕСКО В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ: ОХОРОНА І ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Кнаус Дар'я Костянтинівна, студентка 4 курсу спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: **Мелько Людмила Федорівна**, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКОМУ АГРЕСОРУ: РОЛЬ ЮНЕСКО

Рахно Олена Вікторівна, студентка 3 курсу спеціальності «Готельно-ресторанна справа», Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Науковий керівник: Рибак Ірина Вікторівна, к.політ.н., заступник директора з наукової та методичної роботи, Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ХАРКІВЩИНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ

Толкаченко Софія Сергіївна, студентка 2 курсу спеціальності «Туризм», Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Сокол Тетяна Георгіївна, к.пед.н., доцент, доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін, Академія праці, соціальних відносин і туризму, м.Київ, Україна

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ДОНЕЧЧИНИ ЯК БАЗА ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Гнатюк Родіон Олександрович, студент 2 курсу спеціальності «Туризм», Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Сокол Тетяна Георгіївна, к.пед.н., доцент, доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін, Академія праці, соціальних відносин і туризму, м.Київ, Україна

МУЗЕЙНА СПАДЩИНА ПІД ЧАС ВІЙНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВІДРОДЖЕННЯ

Таран Вірсавія Вікторівна, бакалавр спеціальності «Туризм», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

Науковий керівник: Мелько Людмила Федорівна, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

14.30. Резолюція. Заключне слово

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ У МІЖНАРОДНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ ДОКУМЕНТАХ, ПРОГРАМАХ, ПРОЄКТАХ

«ВОЛОНТЕРИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ» – МОЛОДІЖНИЙ ПРОЄКТ ПО ЗБЕРЕЖЕННЮ І ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО	12
<i>Жила Єлизавета Валеріївна</i> <i>Мелько Людмила Федорівна</i>	

СЕКЦІЯ 2. ВСЕСВІТНЯ КУЛЬТУРНА ТА ПРИРОДНА СПАДЩИНА ЮНЕСКО ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: ВИКЛИКИ ТА НАСЛІДКИ	15
<i>Підберезна Софія Володимирівна</i> <i>Антоненко Володимир Степанович</i>	
«ЗАХИСНА ПАРАСОЛЬКА» ЮНЕСКО НАД ОДЕСОЮ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ	18
<i>Малахиті Георгій Андрійович</i> <i>Сніговська Оксана Володимирівна</i>	
ПРИРОДНА СПАДЩИНА ЮНЕСКО В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	22
<i>Зорькіна Надія Олегівна</i> <i>Рибак Ірина Вікторівна</i>	
РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО РЕГІОНУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ЯК ПОТЕНЦІЙНОГО ОБ'ЄКТУ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО	24
<i>Дашкевич Дарина Сергіївна</i> <i>Сокол Тетяна Георгіївна</i>	
ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ РІВНЕНЩИНИ ЯК ОСНОВА РОЗРОБКИ ПРОПОЗИЦІЙ ДО ВКЛЮЧЕННЯ У СВІТОВИЙ СПАДОК ЮНЕСКО	27
<i>Мисюкевич Анастасія Леонідівна</i> <i>Сокол Тетяна Георгіївна</i>	
СВІТОВА СПАДЩИНА ЮНЕСКО В ІТАЛІЇ ОЧИМА ОРГАНІЗАТОРА АВТОРСЬКИХ ТУРІВ	30
<i>Місюра Сергій Олексійович</i> <i>Міхо Олена Іванівна</i>	
ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ГРЕЦІЇ ЯК ТУРИСТИЧНІ МАГНІТИ	32
<i>Шльончик Анатолій Вячеславович</i> <i>Уварова Ганна Шевкетівна</i>	
ОБ'ЄКТИ СВІТОВОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ПОРТУГАЛІЇ	35
<i>Дашкевич Дарина Сергіївна</i> <i>Міхо Олена Іванівна</i>	

ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ЄГИПТУ ЯК ТУРИСТИЧНІ БРЕНДИ	38
<i>Горіна Юлія Сергіївна</i>	
<i>Уварова Ганна Шевкетівна</i>	
ПОПУЛЯРНІ ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО США У ТУРИЗМІ	41
<i>Кумейко Артем Сергійович</i>	
<i>Мелько Людмила Федорівна</i>	
ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО КАНАДИ ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС	45
<i>Подерня Аліна Олександрівна</i>	
<i>Козійчук Оксана Григорівна</i>	
НАЦІОНАЛЬНІ ПРИРОДНІ ПАРКИ БРАЗИЛІЇ, ЇХ ОХОРОНА ТА ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ	48
<i>Орел Яна Олександрівна</i>	
<i>Уварова Ганна Шевкетівна</i>	

СЕКЦІЯ 3. ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ТУРИЗМУ	51
<i>Івасюк Олександр Петрович</i>	
<i>Мелько Людмила Федорівна</i>	
СПАДЩИНА ЮНЕСКО КИЇВЩИНИ: ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ. БОРТНИЦТВО	55
<i>Мельник Анна Борисівна</i>	
<i>Краснокутська Наталія Миколаївна</i>	
НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА КИТАЮ, ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ	58
<i>Кучерявий Євгеній Анатолійович</i>	
<i>Уварова Ганна Шевкетівна</i>	
ТВАРИННИЙ СВІТ В НЕМАТЕРІАЛЬНІЙ КУЛЬТУРНІЙ СПАДЩИНІ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ТУРИЗМУ	62
<i>Кара Олексій Володимирович</i>	
<i>Мелько Людмила Федорівна</i>	
НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ТУРИЗМ: МИСТЕЦТВО ТАНЦЮВАТИ	66
<i>Нагайнікова Катерина Олексіївна</i>	
<i>Мелько Людмила Федорівна</i>	
«ЖИВА СПАДЩИНА» І ТУРИЗМ: УНІКАЛЬНИЙ СВІТ ГОНЧАРСТВА	69
<i>Плисенко Павло Ігорович</i>	
<i>Мелько Людмила Федорівна</i>	

**СЕКЦІЯ 4. СПАДЩИНА ЮНЕСКО В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТА
ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ: ОХОРОНА І ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ	72
<i>Кнаус Дар'я Костянтинівна</i> <i>Мелько Людмила Федорівна</i>	
КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКОМУ АГРЕСОРУ: РОЛЬ ЮНЕСКО	75
<i>Рахно Олена Вікторівна</i> <i>Рибак Ірина Вікторівна</i>	
ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ХАРКІВЩИНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ	78
<i>Толкаченко Софія Сергіївна</i> <i>Сокол Тетяна Георгіївна</i>	
ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ДОНЕЧЧИНИ ЯК БАЗА ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	82
<i>Гнатюк Родіон Олександрович</i> <i>Сокол Тетяна Георгіївна</i>	
МУЗЕЙНА СПАДЩИНА ПІД ЧАС ВІЙНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВІДРОДЖЕННЯ	85
<i>Таран Вірсавія Вікторівна</i> <i>Мелько Людмила Федорівна</i>	

СЕКЦІЯ 1.

СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ У МІЖНАРОДНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ ДОКУМЕНТАХ, ПРОГРАМАХ, ПРОЄКТАХ

«ВОЛОНТЕРИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ» – МОЛОДІЖНИЙ ПРОЄКТ ПО ЗБЕРЕЖЕННЮ І ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Жила Єлизавета Валеріївна,

бакалавр спеціальності «Туризм»,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,

e-mail: zhila.liza17@gmail.com

Мелько Людмила Федорівна,

к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,

e-mail: ludmilam@krok.edu.ua

Центр Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО протягом багатьох років ініціює та впроваджує різноманітні проєкти для молодих людей, як потенційних експертів та популяризаторів спадщини.

Волонтерські табори для молоді / World Heritage Volunteers Initiative – одна із ініціатив Центру всесвітньої спадщини у співпраці з Координаційним комітетом міжнародної волонтерської служби (CCIVS). Вона була започаткована у 2008 р. в межах Освітньої програми всесвітньої спадщини з метою мобілізації молоді до активних дій щодо охорони та збереження всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Серед основних цілей ініціативи зосередимо увагу на наступних:

- 1) підвищувати обізнаність, поглиблювати знання молоді щодо актуальності збереження об'єктів спадщини;
- 2) залучати молодих людей до конкретних проєктів для набуття досвіду та вмінь;
- 3) навчити молодь методам збереження та консервації;
- 4) розробити інструменти неформальної освіти щодо обізнаністю зі спадщиною;
- 5) сприяти співпраці між різними гілками організаторів і владою [1].

У рамках цього проєкту проводяться різноманітні заходи, висувуються нові ідеї, які реалізуються молодіжною спільнотою. Молодь з усього світу може взяти участь у заходах – таборах на конкретному об'єкті спадщини по його охороні та збереженню. Подібні заходи сприяють розвитку туризму і розумінню учасниками молодіжного проєкту ролі і значення об'єктів спадщини ЮНЕСКО як потужного туристичного ресурсу, де взаємовплив має бути взаємовигідним та сталим.

На сьогодні за ці роки проведено 350 таборів, в яких взяли участь понад 5000 волонтерів із 60 країн світу, залучено понад 100 молодіжних організацій [1]. Наведемо приклади двох років щодо діяльності волонтерських таборів: 2009 та 2022.

У 2009 р. було проведено у світі 11 таборів з червня по жовтень, серед яких:

1) Замбія, водоспад Вікторія: залучення до популяризації об'єкту, роз'яснювальної роботи щодо його цінності серед місцевого населення та туристів та до реконструкції пішохідних доріжок навколо водоспаду;

2) Перу, історичний центр Кахамарки: участь у дослідницькому проєкті щодо визначення основних пошкоджень об'єкту та започаткування медіа-кампанії для залучення всіх зацікавлених сторін до його збереження та реконструкції;

3) Індонезія, Боробудур: участь студентів старших курсів з менеджменту туризму в освітніх заходах Всесвітньої спадщини та залучення до збереження та популяризації об'єкта;

4) В'єтнам, затока Халонг: сприяння обізнаності місцевого населення щодо екологічних проблем затоки, яка постраждала від масового туризму; участь у різноманітних акціях, у т.ч. в акції очищення пляжів від сміття;

5) Україна, Львів – ансамбль історичного центру; залучення до ремонтних робіт на території об'єкта та до роботи з дітьми щодо популяризації спадщини [2].

З червня по грудень 2022 р. Центром Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО реалізовано 58 проєктів волонтерських таборів на 55 об'єктах, які входять до Попередніх списків спадщини, у 29 країнах світу. Тема проєкту цього року – «Стийкість і Re-mobilization на шляху до Всесвітньої спадщини» [3]. Наведемо приклади:

1) Кенія, Африканська рифтова долина – Масаї-Мара: участь у будівництві будинків масаїв, знайомство з традиційними методами будівництва та обговорення з місцевими мешканцями питань збереження та захисту дикої природи; ознайомлення з плетіння бісером, танцем Ісукуті та участь у трьох обрядах спільноти масаїв; освітні прогулянки на природі та моніторинг біорізноманіття для виявлення шляхів диких тварин, їх місць розмноження та поведінки; сприяння програмам підвищення обізнаності щодо збереження та популяризації спадщини у школах;

2) Китай, Шовковий шлях: у змішаному форматі онлайн-офлайн підвищення обізнаності щодо історії мережі Шовкових шляхів для створення міцного «резервуару» знань про об'єкт для нинішніх та майбутніх поколінь, у т.ч. в інших країнах світу;

3) Румунія, села з укріпленими церквами в Трансільванії: участь у роботах з консервації та ремонту об'єкта (покращення кам'яних доріжок, будівництво огорож, створення маршрутів для відвідувачів, встановлення покажчиків), за-

лучення до заходів щодо підвищення обізнаності місцевої громади та сільської ради про стан збереження об'єкта;

4) Мексика, найдавніші монастирі XVI ст. на схилах Попокатепетля: ремонтні роботи в монастирі, участь у дискусіях з місцевою громадою, просвітництво у школах щодо цінності Всесвітньої спадщини та необхідності її збереження [3].

До створення таборів підключаються молодіжні місцеві організації. Як правило, вони проводяться не менше 10 днів, де молодь долучається до профілактичних заходів щодо збереження об'єкта, популяризації серед місцевої спільноти та туристів, до освітніх заходів з дітьми. Кількість учасників може варіювати від 10 до 30 волонтерів, як місцевих, так і з різних країн світу.

Наприклад, з 2 по 16 серпня 2015 р. цей проєкт реалізовувався у Львові під назвою «Стародавній Львів – перехрестя культур». Його метою було ознайомлення волонтерів і місцевих жителів з проблемами спадщини, участь у заходах щодо її збереження і популяризації, в семінарах, воркшопах, у т.ч. з дітьми та молоддю, підготовка стендів про об'єкти Всесвітньої спадщини країн – учасників проєкту, догляд за одним із парків Львова. Організатором виступила громадська організація «Альтернатива-В» за партнерської підтримки підприємства «Зелений Львів», Львівської міської державної адміністрації [4].

Волонтерські табори для молоді – це надзвичайно потужна ініціатива Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, яка сприяє охороні, збереженню, популяризації спадщини, розвитку туризму. На нашу думку, варто подібні ініціативи організувати на території України по завершенню війни для відновлення культурної та природної спадщини, що постраждала під час військової агресії.

Список використаних джерел:

1. *World Heritage Volunteers Initiative*. URL: <https://whc.unesco.org/en/whvolunteers/>.
2. *Волонтери Всесвітньої спадщини 2009*. URL: <https://whc.unesco.org/en/activities/575/>.
3. *Кампанія волонтерів Всесвітньої спадщини 2022*. URL: <https://whc.unesco.org/en/volunteers2022/>.
4. *Волонтери Всесвітньої спадщини 2015*. URL: <https://whc.unesco.org/en/activities/853/>.

СЕКЦІЯ 2.
ВСЕСВІТНЯ КУЛЬТУРНА ТА ПРИРОДНА СПАДЩИНА
ЮНЕСКО ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС:
ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19:
ВИКЛИКИ ТА НАСЛІДКИ

Підберезна Софія Володимирівна,
студентка 6 курсу спеціальності «Туризм»,
ПВНЗ «Київський університет культури», м. Київ, Україна,
e-mail: marryluie07@gmail.com

Антоненко Володимир Степанович,
д.з.н., професор,
завідувач кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу,
ПВНЗ «Київський університет культури», м.Київ, Україна,
e-mail: antvs@ukr.net

Пандемія COVID-19, поширюючись по планеті, викликала безпрецедентні заходи у відповідь. Соціальне дистанціювання, мораторій на скупчення людей, закриття кордонів зупинили значну частину економіки, в тому числі удар припав і на сферу культури, виставкову, розважальну і просвітницьку види діяльності. В рамках проведення карантинних заходів були закриті театри, арт-центри, клуби, кінотеатри, філармонії, музеї, художні галереї, освітні центри.

За даними ЮНЕСКО, вже на 15 квітня 2020 р. 89% країн повністю або частково обмежили доступ громадськості до об'єктів всесвітньої культурної спадщини. До 22 квітня 2020 р. 128 країн призупинили діяльність організацій, пов'язаних зі сферою культури. В першому півріччі 2020 р. велика кількість ключових подій в сфері культури було скасовано або змінено за форматом через ризики, пов'язані з COVID-19. У Нью-Йорку були заборонені всі культурні заходи за участю понад 500 осіб, в результаті чого Бродвей був закритий. Лондонські театри Вест Енду наслідували його приклад. Музей Метрополітен, Музей Уїтні, Музей Гуггенхайма, Музей сучасного мистецтва, Метрополітен-опера, Карнегі-хол і Нью-Йоркська філармонія оголосили про тимчасове закриття. Венеціанський карнавал, який мав тривати до 25 лютого 2020 р., був перерваний на три дні раніше, щоб зупинити поширення коронавірусу.

Поширення COVID-19 стало причиною закриття музеїв. У розпал пандемії Міжнародна рада музеїв наводила дані про закриття 95% музеїв по всьому світу. Згідно з попередніми даними Мережі європейських музейних організацій, великі музеї, а також ті, які розташовані в туристичних зонах, відвідували про падіння доходів на 75-80%, що еквівалентно сотням тисяч доларів США в тиждень. Багато невеликих музеїв, які практично повністю

залежать від продажу квитків, опинилися під загрозою повної втрати бюджету за період, коли вони змушені залишатися закритими. Американський альянс музеїв оцінював щоденні втрати музеїв США на суму мінімум 33 млн дол. США. Повідомлялося, що до 30% музеїв – особливо в невеликих або сільських районах – не зможуть відкритися, якщо їм не буде надано підтримку в умовах пандемії. ЮНЕСКО повідомляє, що навіть в разі відкриття музейних комплексів після завершення пандемії, очікується значне зниження потоку відвідувачів через зменшення міжнародного туризму і кількості екскурсій, в тому числі шкільних [1, 2].

Закриття музеїв через пандемію стало серйозним викликом з точки зору доступу до культурних цінностей з боку суспільства. Згідно з дослідженням ЮНЕСКО і Міжнародної ради музеїв, понад 10% музеїв можуть ніколи не відкритися знову після закінчення пандемії.

За оцінками ЮНЕСКО, деяким великим театрам, для забезпечення фінансової життєздатності необхідна заповнюваність на 80-90 %. Під час пандемії театри втратили до 75% від докризових доходів. Більш того, відзначається, що в майбутньому у театрів можуть виникнути різні складнощі з питань розсадження глядачів, ціноутворення і розкладу репертуару [2].

Пандемія COVID-19 виявила і посилила раніше існуючу проблему нестабільності у функціонуванні сфери культури. Заходи по ізоляції в усьому світі безпосередньо вплинули на весь ланцюжок створення результатів творчості: розробка, виробництво, поширення і забезпечення доступу. Для захисту та заохочення розмаїття форм культурного самовираження в період пандемії міжнародні організації, уряди, неурядові організації та приватний сектор достатньо швидко відреагували на виклики пандемії новими заходами підтримки сектора. Наслідки пандемії для культури будуть позначатися ще протягом тривалого часу після її закінчення і можуть зажадати додаткових фінансових вливань і організаційних заходів.

Екстремальна ситуація, викликана пандемією, нагадала про фундаментальну значимість творчості в житті суспільства. Збереження культури та культурної спадщини, як засобу неформальної взаємодії між людьми, вкрай важливо для їх психологічного комфорту.

Серед основних викликів пандемії у галузі культури можна відзначити фінансові втрати. Це багато в чому зумовило прагнення до якомога швидшого відновлення роботи установ мистецтва та проведення скасованих раніше подій, а також спонукало галузь до організації заходів з використанням цифрових майданчиків і застосування технологій віртуальної реальності.

Після пандемії очікують помітне зростання інтересу глядачів до офлайн культурних подій, незважаючи на те, що протестовані в період карантину онлайн-практики, що зарекомендували себе як безумовно успішні і з тематичної, і з комерційної точок зору, продовжать діяти і надалі, але не зможуть повністю замінити живе спілкування з публікою.

Міжнародні організації світового і регіонального рівня також розвивають свої ініціативи з підтримки галузі культури. ЮНЕСКО організувала всесвітній рух ResiliArt з метою об'єднання глобальних зусиль по підтримці митців і забезпечення загального доступу до культури в період пандемії. ЮНЕСКО привертає увагу до проблем установ документальної спадщини: архівів, бібліотек і музеїв. Вони відіграють ключову роль в документуванні розвитку ситуації з пандемією, що допоможе забезпечити підзвітність державного сектора в майбутньому.

Важливим напрямком діяльності державних відомств у сфері мистецтв в період пандемії стало забезпечення доступу до об'єктів культури в умовах «нової нормальності», що додало імпульс активному розвитку цифровізації даної сфери, формування та оновлення культурного онлайн-середовища. Музеї, галереї і бібліотеки створюють віртуальні тури і розширюють доступ до електронних версій книг. Театри та концертні зали організують прямі онлайн-трансляції виступів, а артисти виконують свої твори для шанувальників через соціальні мережі.

Найчастіше прогрес у впровадженні технологічних рішень для відновлення активності в сфері культури та збереження культурної спадщини спирався на тенденції попереднього розвитку, однак пандемія додала динаміки процесу їх впровадження і адаптації. Нові формати виявилися прийнятні як для глядачів, так і для організаторів і учасників заходів, надавши альтернативні канали професійної комунікації.

Список використаних джерел:

- 1. COVID-19 і музеї: економічний вплив, цифровізація, комунікація, безпека. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/covid19-i-muzeyi-ekonomichniy-vpliv-cifrovizaciya-komunikaciya-bezpeka.html>.*
- 2. COVID-19: UNESCO and ICOM concerned about the situation faced by the world's museums. URL: <https://en.unesco.org/news/COVID-19-unesco-and-icom-concerned-about-situation-faced-worlds-museums>.*

«ЗАХИСНА ПАРАСОЛЬКА» ЮНЕСКО НАД ОДЕСОЮ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ

Малахиті Георгій Андрійович,

студент 3 курсу спеціальності «Туризм,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,

м. Одеса, Україна

e-mail: odessa20malakhiti@gmail.com

Сніговська Оксана Володимирівна,

к. пед. наук,

в.о. зав. кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,

м. Одеса, Україна

e-mail: odessa332005@yahoo.gr

Всесвітня спадщина ЮНЕСКО, до якої належать визначні культурні та природні цінності, вважається надбанням усього людства. До її списку внесено 7 об'єктів України, з яких 6 – за культурними і 1 за природними критеріями: Києво-Печерська Лавра, Софійський собор, історичний центр Львова, пункти геодезичної дуги Струве, букові ліси Карпат, резиденція митрополитів Православної церкви Буковини та Далмації, місто Херсонес Таврійський і хора, дерев'яні церкви Карпатського регіону. За даними організації, жоден український культурний об'єкт, включений до списку Світової спадщини, не постраждав під час війни.

Внесення об'єктів до списку ЮНЕСКО гарантує значну міжнародну увагу до їхнього збереження. Країна, на чий території вони розташовані, може розраховувати на фінансову та консультативну підтримку ЮНЕСКО, а в разі порушення умов збереження пам'яток нестиме міжнародну відповідальність. Звернувшись до 58 представників держав-членів Виконавчої ради ЮНЕСКО, президент України В. Зеленський підкреслив, що «Одеса, як і всі інші міста України, є об'єктом російських атак. Будь ласка, підтримайте її! На рівні ЮНЕСКО покажіть, що російському терору має бути покладено край» [1]. Говорячи про руйнування в Україні, він озвучив такі цифри: «540 – це загальна кількість пошкоджених російськими ударами об'єктів культурної спадщини, культурних інституцій та релігійних споруд в Україні за час повномасштабної війни з 24 лютого. Майже 200 зруйнованих чи пошкоджених храмів!» [1]. За результатами зустрічей із представниками ЄС у Страсбурзі, його дружина О. Зеленська наголосила, що «для нас надзвичайно важливо зберігати культурну спадщину. Ворог намагається знищити те, що найцінніше – нашу національну ідентичність. Місто, яке регулярно страждає від російських обстрілів, вимагає, щоб це сталося за прискореною процедурою. Наші міста і люди заслуговують на всесвітнє визнання» [2].

Ініціативу щодо внесення центру Одеси до списку об'єктів Світової спадщини підтримують лідери держав ЄС. «Ми сприятимемо тому, щоб не лише ФРН, а й інші країни сприяли. Важливо, щоб Україну й Одесу, зокрема, підтримали компетентні органи інших країн», – заявила міністерка з питань культури та ЗМІ ФРН Клаудія Рот на зустрічі з мером Одеси Г. Трухановим у червні 2022 р. [1]. Уряд Німеччини створив мережу установ, спрямовану на захист культурних цінностей в Україні, а саме збирання, координацію та міжнародне поширення інформації про загрози культурі і потребу у допомозі та пропозиціях її надання.

За словами посла України у Франції В. Омельченка, «наразі дуже швидкими темпами опрацьовується досьє. Я думаю, що вже цьогоріч Одеса буде під захистом ЮНЕСКО, оскільки наша країна має підтримку групи друзів в ЮНЕСКО» [5]. Так, активну участь у підготовці та документальному оформленні номінаційного досьє взяло міністерство культури Італії, велику допомогу надають муніципалітети міста-побратима Генуї та міста-партнера Венеції. У своїй підтримці запевнив і член Палати громад Великобританії Тобіас Еллвуд та політичний радник уряду Великобританії Пітер Уайдлінг, які відвідали Одесу у липні 2022 р.

Міністр культури та інформаційної політики О. Ткаченко подякував усім, хто долучився до складання досьє для включення центру Одеси до списку Світової спадщини: «По-перше, це справедливо. Одеса цього заслужила, як і ті, хто працював над цим досьє. По-друге, так ми збережемо нашу спадщину, яка зараз, зокрема в Одесі, схильна до руйнувань. Вважаємо, що ця символічна парасолька ЮНЕСКО дозволить зберегти нашу спадщину» [6]. 11 жовтня 2022 р. влада Одеси передала представникам ЮНЕСКО номінаційне досьє для включення історичного центру міста до списку Всесвітньої спадщини за прискороною процедурою. Це досьє вже у Парижі. Його розглянуть на найближчій сесії Комітету Світової спадщини ЮНЕСКО, що підтримує ініціативу включення Одеси до списку об'єктів та визнає надзвичайну цінність її історичного центру.

Проте, в одному з ключових органів із охорони культурної та природної спадщини – Комітеті Світової спадщини ЮНЕСКО – головує Росія. Останнє засідання мало відбутися ще у липні, але воно було скасовано через війну. Ще у 1972 р. Росія і Україна підписали міжнародну Конвенцію про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини. За її статутом пошкодження або зникнення будь-яких зразків культурної цінності або природного середовища є згубним збідненням надбання всіх народів світу, що забороняє державам здійснювати навмисні дії, які можуть прямо чи опосередковано завдати шкоди культурній та природній спадщині. Російська сторона порушила цю домовленість і внаслідок обстрілів руйнує громадянську інфраструктуру та архітектурну спадщину України.

Закликаючи виключити Росію з ЮНЕСКО, В. Зеленський сказав: «Чому

представники Росії досі серед вас? Російське головування знецінює сам інститут – його вагу і репутацію. Не можна віддавати Росії на знищення авторитет ЮНЕСКО» [3]. Однак, до цього часу організація вважала виключення Росії неможливим, оскільки вона є членом ООН.

Проектний менеджер досє М. Вікнянський підкреслив, що це була фундаментальна наукова праця обсягом 500 стр., що уміщує інженерні креслення та карти, до роботи над якою були запрошені історики, краєзнавці Г. Місюк, О. Бабич, Г. Грудев, а на першому етапі і А. Красножон та ін. [7].

До списку Світової спадщини ЮНЕСКО хочуть включити центр Одеси площею 240 га. Номінована зона обмежена Приморською, Торговою, Садовою вулицями, Соборною площею, Преображенською, Жуковського, Польським та Карантинним узвозами, провулком Нахімова та Суворовською алеєю парку Шевченка. Кордони відповідають оригінальній ідеї плану, за яким було збудовано місто ще у XVIII ст. із автентичного матеріалу (черепашнику). В окреслених межах знаходяться 42 об'єкти – пам'ятки культурної спадщини національного та місцевого значення.

Проте, номіновано не конкретні локації, а містобудівний план. Одесу представлено як останнє міське планове рішення в Європі. Для центральної та буферної зон передбачені різні правила експлуатації та охорони. Є ймовірність, що змінювати зовнішній вигляд морського вокзалу та Катерининської площі буде майже неможливо, але пам'ятник Катерині II не буде включено до списку спадщини ЮНЕСКО, оскільки він є новоділом, окрім фігур де Волана, Зубова, Потьомкіна і де Рибаса, які були експонатами музею імені Блещунова і зберігалися у дворі краєзнавчого музею.

На платформі «Соціально активний громадянин» відбулося голосування щодо демонтажу цього пам'ятника, в якому взяли участь 7796 містян. За повний демонтаж висловилися 3914 одеситів, протилежної думки тільки 650 респондентів [4]. 2816 осіб виступили за те, щоб статую залишити, але доповнити інформацією про «звитягу» імператриці. Менше сотні містян запропонували зняти з пам'ятника Катерину II та імперські символи. Мер міста висловив упевненість, що депутати міської ради, за якими залишається ухвалення остаточного рішення, врахують результати цього голосування.

Підсумовуючи, зазначимо, що внесення історичного центру Одеси до основного списку ЮНЕСКО надає дипломатам додаткові аргументи у політичній боротьбі проти Росії, бо під загрозою знищення знаходиться не просто місто Одеса, а об'єкт всесвітньої культурної спадщини. По-друге, коли руйнуються будівлі під час військових дій, ми називаємо це економічною шкодою, а руйнація всесвітньої культурної спадщини є військовим злочином. По-третє, у разі її руйнування, агресори зобов'язані все відновити незалежно від того, погодяться вони на репарації після поразки у війні чи ні.

Список використаних джерел:

1. Врятувати Одесу. Чи стане місто об'єктом Світової спадщини. URL: <https://www.dw.com/ru/spasti-odessu-stanet-li-gorod-obektom-vsemirnogo-nasledia-unesko/a-63416833>.
2. Зеленська розраховує на внесення історичного центру Одеси до списку ЮНЕСКО. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/3571593-zelenskaa-rasscityvaet-na-vnesenie-istoriceskogo-centra-odessy-v-spisok-unesko.html>.
3. Зеленський закликав ЮНЕСКО включити Одесу до списку Світової спадщини. URL: <https://tsn.ua/ru/ukrayina/zelenskiy-prizval-yunesko-vklyuchit-odessu-v-spisok-vsemirnogo-naslediya-2177806.html>.
4. Знести одеський пам'ятник Катерині II: Труханов розповів про результати голосування. URL: <https://dumskaya.net/news/snesti-pamyatnik-ekaterine-truhanov-rasskaza-o-170175/>.
5. Одесу можуть внести до списку ЮНЕСКО вже до кінця 2022 року, – посол. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/odessu-mogut-vnesti-spisok-yunesko-kontsa-1656838021.html>.
6. Питання включення історичного центру Одеси до спадщини ЮНЕСКО вже на фініші – мер. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/3573464-vopros-vklucenia-istoriceskogo-centra-odessy-v-obekty-vsemirnogo-nasledia-unesko-uze-na-finise-mer.html>.
7. Що дасть Одесі включення до «Списку ЮНЕСКО»? URL: <https://odessa-life.od.ua/article/odessa-v-spiske-junesko-kak-jeto-budet-i-chto-jeto-nam-dast>.

ПРИРОДНА СПАДЩИНА ЮНЕСКО В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зорькіна Надія Олегівна,

студентка 3 курсу спеціальності «Економіка»,

Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,

м. Київ, Україна,

e-mail: zorkinano@krok.edu.ua

Рибак Ірина Вікторівна,

к.політ.н., заступник директора з наукової та методичної роботи,

Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,

м. Київ, Україна,

e-mail: rybakIV@krok.edu.ua

Надання національним культурним та природним об'єктам статусу світової спадщини ЮНЕСКО є провідним досягненням культурної дипломатії для будь-якої країни. Водночас – це надійна гарантія впровадження особливої охоронної політики щодо таких об'єктів, належного піклування й опікування їх подальшою долею. У свою чергу, вищеозначений статус дає основу для системного й пріоритетного фінансування, підвищення інвестиційної привабливості, а значить зростання питомої ваги країни у сфері світового та регіонального туризму, зростання її міжнародного авторитету.

Для отримання статусу Світової спадщини об'єкт повинен відповідати хоча б одному з розроблених ЮНЕСКО критеріїв. Коли мова йде про природні критерії, то серед них наявні наступні: об'єкт є природним феноменом або простором виняткової природної краси і естетичної важливості; об'єкт є видатним зразком головних етапів історії Землі, зокрема пам'ятником минулого, символом геологічних процесів, що відбуваються, розвитку рельєфу або символом геоморфічних чи фізіографічних особливостей; об'єкт є видатним зразком екологічних або біологічних процесів, які відбуваються в еволюції і розвитку земних, прісноводних, берегових і морських екосистем і рослинних і тваринних угруповань; об'єкт включає найважливіше або найзначніше природне місце існування для збереження в ній біологічного різноманіття, зокрема зникаючих видів виняткової світової наукової цінності [1].

Відмітимо, що єдиний природний об'єкт в Україні, що входить до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – це «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи». Однак, на наш погляд, перелік об'єктів природної спадщини ЮНЕСКО в Україні потребує суттєвого розширення.

Слід відмітити, що існує процедурна практика створення «попередніх списків» від національних урядів країн, як перелік важливих культурних і природних об'єктів, які пропонуються до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Номінації до Списку всесвітньої спадщини не розглядаються, якщо

об'єкт не внесено до Попереднього списку держави-учасниці та вилучаються з Попереднього списку у разі їх внесення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Станом на 2021 р. Уряд України запропонував внести до переліку Світової спадщини ЮНЕСКО 17 об'єктів [2]. Серед запропонованих урядом є «змішані об'єкти культурної, природної, індустріальної спадщини», серед яких: Канівський заповідник «Могила Тараса Шевченка»; Дендрологічний парк «Софіївка»; об'єкт природної спадщини: Біосферний заповідник «Асканія-Нова» тощо.

Необхідність подолання наслідків глобальної екологічної кризи та гармонізація світових зусиль у цьому напрямку зумовила високу пріоритетність екологічного чинника у міжнародних відносинах. Прогресуюче погіршення стану біосфери – це планетарний виклик, який впродовж декількох десятиліть є вектором цілепокладання зусиль з боку урядів більшості цивілізованих держав світу. В контексті українських реалій питання екології постає з особливою гостротою, адже сьогодні в країні війна, а експерти фіксують численні випадки цілеспрямованого знищення природних ресурсів та інфраструктурних об'єктів й класифікують це як екоцид проти українського народу. За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, до 900 природоохоронних територій сьогодні окуповані або ж на їхній території ведуться бойові дії [3]. Це Асканія-Нова, Чорноморський біосферний заповідник, Національний природний парк «Святі гори» тощо [4].

Варто визнати, що термін «екоцид» співвідносно з наслідками російської агресії в Україні є коректним та потребує впровадження міжнародних механізмів притягнення до відповідальності. На цьому було наголошено Президентом України Володимиром Зеленським під час нещодавнього виступу на саміті «Групи двадцяти» [5].

Список використаних джерел:

- 1. Про критерії віднесення об'єктів до списку світової спадщини ЮНЕСКО. URL: <http://pamjatky.org.ua/pro-kriterii%D1%97-vidnesennya-obyektiv-do-spisku-svitovo%D1%97-spadshhini-yunesko/>.*
- 2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. URL: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayinski-obyekti-u-spisku-vsесvitnoyi-spadshchini-yunesko>.*
- 3. Заповідні території під час війни. Відновити міста буде простіше, ніж природу. URL: <https://eco.rayon.in.ua/topics/514206-zapovidni-teritorii-pid-chas-viyuni-vidnoviti-mista-bude-prostishe-nizh-prirodu>.*
- 4. Лиховид І. Природа в окупації. Що лишають по собі росіяни на територіях наших заповідників та національних парків. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/pryroda-v-okupaciyi-0>.*
- 5. Україна завжди була лідером миротворчих зусиль; якщо Росія хоче закінчити цю війну, хай доведе це діями – виступ Президента України на саміті «Групи двадцяти». URL: <https://germany.mfa.gov.ua/news/ukrayina-zavzhd-bula-liderom-mirotvorchih-zusil-vistup-prezidenta-ukrayini-na-samiti-grupi-dvadcyati>.*

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО РЕГІОНУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ЯК ПОТЕНЦІЙНОГО ОБ'ЄКТУ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Дашкевич Дарина Сергіївна,

*студентка 2 курсу спеціальності «Туризм»,
Академія праці, соціальних відносин і туризму,*

м. Київ, Україна,

e-mail: dashaglish@ukr.net

Сокол Тетяна Георгіївна,

к.пед.н., доцент,

доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін,

Академія праці, соціальних відносин і туризму,

м. Київ, Україна,

e-mail: tgsspectour@gmail.com

Сучасний період розвитку національної економіки характеризується зростанням ролі та значущості туристичної та курортної діяльності, зокрема, в регіональному аспекті. Найпопулярнішими туристичними регіонами України є Причорномор'я, Придністров'я, Поділля і Волинь, міста Київ, Одеса та ін. Серед них особливо хотілося б виділити Івано-Франківську область, яка має надзвичайну популярність серед туристів завдяки численним пам'яткам історії і значним рекреаційним ресурсам.

Івано-Франківська область утворена 4 грудня 1939 р., але історія заселення території Івано-Франківської області сягає епохи пізнього палеоліту (50 – 40 тис. років тому). На території краю виявлені численні стоянки давніх жителів епохи неоліту (15 тис. років тому) і бронзи (IV – III тис. до н. е.) [1, с. 81].

Івано-Франківщина має значні туристичні ресурси для задоволення потреб вітчизняних та іноземних туристів в оздоровленні, відпочинку й пізнанні історії та культури краю. Вона здавна славиться мальовничістю і багатством природи, її доброю збереженістю, неповторною історією, культурою, високим рекреаційно-оздоровчим потенціалом. Всі ці критерії дозволили створити такий природно-заповідний фонд, який відповідає сучасним екологічним, природоохоронним, освітньо-виховним, естетичним вимогам.

Всього на території області 438 заповідних територій та об'єктів загальною площею 186,5 тис. га, відсоток заповідності – 13,4 і є одним з кращих на Україні. Одним з найвідоміших заповідних об'єктів області є Карпатський національний природний парк – перший в Україні, створений в 1980 р. як природно – рекреаційний комплекс, площа якого складає 50,3 тис. га. Завдяки оптимальним кліматичним умовам, біогеографічній оригінальності території, етнографічним традиціям, територія парку традиційно використовується для рекреаційних та туристичних цілей ще з початку століття.

Серед природних рекреаційних ресурсів області – сприятливий клімат, джерела мінеральних вод і запаси лікувальних грязей. Кліматичні курорти (Косів, Ворота, Шешори, Яремча та ін.) зосереджені переважно в південно-східній частині області. Серед них одним із найбільш популярних є Яремча. Тут лікують ревматизм, захворювання опорно-рухового апарату, нервової системи, легенів та ін. Родовища лікувальних грязей є також в Городенківському, Рогатинському і Долинському районах [2, с. 15].

До надзвичайно привабливих туристичних об'єктів Івано-Франківської області можна віднести гірські масиви, а також природні комплекси Чорногори та Горгани, які входять до складу Карпатського національного природного парку. В урочищі над Прутом знаходиться Княздвірський тисовий заповідник, який є найбільшим у Європі. Його площа – 115 га. За своєю унікальністю він може бути внесений у список природних пам'яток, які охороняються ЮНЕСКО. У заповіднику поміж кленів, ясенів, смерек і грабів росте більше 300 тис. тисових дерев різного віку. Найстаршим з них – 500 р. Однією з найвідоміших серед туристів пам'яток природи є також “Скелі Довбуша”, розташовані в Горганах біля с. Бубнище в Долинському районі [3, с. 20].

В області є багато можливостей для організації активного зимового відпочинку, зокрема, тут працює гірськолижний курорт № 1 в Україні – «Буковель» (с. Поляниця Яремчанської міської ради). Туристи також мають можливість покататися на гірських лижах в Яблуниці, Косові, Вигоді, Тюдіві, Яворові.

Івано-Франківщина багата на культурну спадщину. За кількістю пам'яток архітектури і містобудування область, одна з найменших за територією і населенням, займає третє місце в Україні. В даний час в області під охороною держави знаходиться 1360 пам'яток архітектури, в тому числі 87 пам'яток національного значення, переважна більшість яких – це пам'ятки дерев'яної і мурованої архітектури, та пам'ятки житлового і громадського будівництва, зосередженого, в основному, в історичних містах.

Серед найпопулярніших туристичних родзинок краю – Манявський скит (Богородчанський р-н); Гошівський монастир (Долинський р-н); національний заповідник «Давній Галич»; музеї Писанки та народного мистецтва Гуцульщини і Покуття (м. Коломия); музей І.Франка (с.Криворівня Верховинського р-ну); вузькоколіяка “Карпатський трамвай” (Долинський, Рожнятівський р-ни) та ін. Українська писанка, безумовно, є унікальним витвором народних промислів України і може зайняти достойне місце у списку Світової спадщини ЮНЕСКО.

У 2020 році в області зафіксовані найменші туристичні потоки за останні чотири роки через пандемію коронавірусу, але у 2021 р., не дивлячись на продовження пандемії, показники туристичної діяльності знову вирости. За підсумками 2021 р. Івано-Франківська область зайняла друге місце в Україні за чисельністю внутрішніх та іноземних туристів.

В Івано-Франківській області реалізовувалися концепції розвитку

санаторно-курортної галузі, спрямовані на популяризацію серед вітчизняних та іноземних потенційних споживачів привабливості українських туристичних та курортних продуктів. Це, зокрема, такі як Концепція розвитку санаторно-курортної галузі (створення оптимальної системи надання доступного та ефективного санаторно-курортного лікування і відпочинку для широких верств населення), Концепція Загальнодержавної програми розвитку санаторно-курортної галузі на період до 2023 року (реалізація державної політики в санаторно-курортній сфері шляхом створення в Україні сучасного високоефективного санаторно-курортного комплексу) та Концепція Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2024 року (створення умов для збільшення потоку туристів, створення конкурентоспроможної розвинутої туристичної інфраструктури) [4].

Завдяки своєму розташуванню Івано-Франківська область має високий рекреаційно-туристичний потенціал, що надає області значні можливості для розвитку туризму. Цьому сприяють як різноманітність природних факторів і наявність численних пам'яток історії та культури, так і увага, яка приділяється їх активному і раціональному використанню.

Список використаних джерел:

- 1. Про критерії віднесення об'єктів до списку світової спадщини ЮНЕСКО. URL: <http://panjatky.org.ua/pro-kriteri%D1%97-vidnesennya-obyektiv-do-spisku-svitovo%D1%97-spadshhini-yunesko/>.*
- 2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. URL: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayinski-obyekti-u-spisku-vsесvitnoyi-spadshchini-yunesko>.*

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ РІВНЕНЩИНИ ЯК ОСНОВА РОЗРОБКИ ПРОПОЗИЦІЙ ДО ВКЛЮЧЕННЯ У СВІТОВИЙ СПАДОК ЮНЕСКО

*Мисюкевич Анастасія Леонідівна,
студентка 2 курсу спеціальності «Туризм»,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: nastya.misyukevich@gmail.com*

*Сокол Тетяна Георгіївна,
к.пед.н., доцент,
доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: tgsspectour@gmail.com*

Нині великого значення набуває розвиток туризму на регіональному рівні. Україна теж не стоїть осторонь цього руху, заохочуючи регіональну туристичну активність. Зокрема, це набуває особливого значення на сучасному етапі зростання інтересу до внутрішніх подорожей. Одним з перспективних регіонів України в плані розвитку внутрішнього туризму є Рівненщина.

Рівненська область багата рекреаційними ландшафтами, різноманітністю рослинного покриву, курортологічними ресурсами, пам'ятками природи, історії, культури та архітектури.

Рівненське Полісся по праву може називатися рекреаційним краєм. Для цього є гарні природні ресурси. Але окрім них, важливу роль, у процесі рекреаційного природокористування обмежуючим фактором виступає екологічна ситуація в межах регіону. Вона не лише впливає на якість рекреаційних ресурсів, а й визначає можливості їх використання.

Природно-заповідний фонд Рівненської області складає низку парків і заповідників [1, с.44]. Це регіональний ландшафтний парк "Надслучанський", Березнівський дендрологічний парк загальнодержавного значення, зоологічний заказник загальнодержавного значення "Урочище "Брище", Ландшафтний заказник місцевого значення "Соколіні гори" та ін.

Рівненська область має значні ресурси мінеральних вод для розвитку бальнеологічного і лікувально-оздоровчого туризму. У розрахунку на людину цей показник у 2,5 рази перевищує середній показник по Україні. Серед ресурсів мінеральних вод Рівненського Полісся найбільш перспективними мінеральними водами є хлоридно-натрієві питні води миргородського типу, що мають найбільше поширення.

Рівненщина багата також на історичні та архітектурні пам'ятки. На державний облік взято 1088 пам'яток археології, 1761 – історії, 84 – монументального мистецтва. Серед них: комплекс пам'яток державного історико-меморіального заповідника "Поле Берестецької битви" в с. Пляшева Радивилівського району [2, с.313].

Рівненщина останнє десятиліття активно розвиває туризм. Це й агротуризм у "зелених садибах", і стилізовані етнопоселення, де можна навчитися давніх ремесл, і веломаршрути, котрі з кожним роком облагороджують й розбудовують. Активно розвивається також музейний туризм у колишніх фортифікаційних спорудах, таких як Дубно і Острог. Серед цікавих туристичних об'єктів – замок князей Любомирських, який знаходиться в місті Дубно і входить до складу Державного історико-культурного заповідника «Дубна»; Тараканівський форт, також відомий як «Нова Дубенська фортеця»; Острозький замок, розташований на вершині 20-метрового пагорба над долиною річки Вілії в м. Острог, з 1981 р. оголошений історичним заповідником, що охороняється державою.

Одна з видатних культових пам'яток – Межиріцький монастир, розташований в с. Межирічі Острозького району. Архітектурний ансамбль монастирських будівель XVI-XVII ст. був занесений до Державного реєстру національного культурного надбання і може зайняти своє місце в Списку культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Культурно-археологічний центр «Пересопниця» знаходиться у однойменному селі поблизу Клевая та Олики. До його складу входять музей, що знаходиться в споруді у вигляді вежі, муляж садиби і фортифікаційної споруди XII – XIII ст., конференц-зал, бібліотека і фондосховище. Неподалік музейного комплексу, який розташований на двох поверхах вежі, відтворено садибу княжого дружинника, майданчик для ярмарків та сцену, а через дорогу біля старовинної дерев'яної церкви св. Миколая розміщений музей давньоруської зброї та обладунків. Найважливішим експонатом у музеї є визначна рукописна пам'ятка староукраїнської мови і мистецтва – Пересопницьке Євангеліє, яке складається майже з 500 аркушів і написано пізнім уставом на пергаменті. Це унікальна історико-культурна пам'ятка, яка може бути включена до Списку ЮНЕСКО.

Один із найцікавіших куточків Березнівщини «Надслучанська Швейцарія», де можна побачити давньоруські городища, наймогутнішу оборонну твердиню Волині «Губківський замок». Відносна висота гори, на якій стоїть замок, над рівнем річки – більш як 32 метри. За композицією і пропорціями замок у Губкові вважався одним із найдосконаліших у Волинських оборонних комплексах.

Протягом 2011 – 2015 рр. Рівненщина виступила ініціатором та активним учасником різнопланових туристичних проєктів, що сприяли реалізації її туристичного потенціалу та на сьогоднішній день максимально позитивно вплинули на імідж туризму на Рівненщині. Започаткована у 2008 р. допомога, що надається з метою сприяння розвитку сільського туризму, досі залишається єдиним подібним досвідом підтримки цього виду туристичної діяльності в Україні. Всього з 2008 р. видано 82 кредити на розвиток сільського туризму на загальну суму 1 млн 43 тис. гривень, в тому числі 495 тис. гривень профінансовано із загального фонду. Ці кошти поступово повертаються власниками садиб, що дає змогу їх повторного використання для продовження

практики кредитування (повернені та повторно використані 548 тис. гривень). В рамках реалізації проєктів «Via regia – культурний шлях Європи», «Я їду в Україну», «7 чудес України: замки, фортеці, палаці», «Вишиваний шлях», «Green Way» підготовлена необхідна інформація про область, здійснені апробації відповідних туристичних маршрутів тощо [3].

Подальший розвиток регіональних туристичних ініціатив дозволить значно пришвидшити розвиток туристичної сфери області, створити відповідну туристичну інфраструктуру, що в свою чергу призведе до збільшення кількості нових робочих місць, податкових надходжень, поліпшення загального інвестиційного клімату.

Список використаних джерел:

1. Гриценко Ю.М. Методика оцінки значущості природно-заповідного фонду. Природно-ресурсний комплекс Західного Полісся: історія, стан, перспективи розвитку. Частина 1. Березне, 2008. С. 44-45.
2. Панасенко О. Рівненщина: сторінки минулого: [наук.-попул. навч. посіб.]. Рівне, 2001. 313 с.
3. Державне агентство розвитку туризму України. Офіційний сайт. URL: <https://tourism.gov.ua>.

СВІТОВА СПАДЩИНА ЮНЕСКО В ІТАЛІЇ ОЧИМА ОРГАНІЗАТОРА АВТОРСЬКИХ ТУРІВ

*Місюра Сергій Олексійович,
студент 2 курсу спеціальності «Туризм»,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: Trim2007@gmail.com*

*Міхо Олена Іванівна,
ст. викладачка кафедри спеціальних туристичних дисциплін,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: alyonamikho@gmail.com*

Авторські тури значно поступаються за популярністю масовому туризму. Пропозиції від великих туроператорів, зазвичай, дешевше, а додаткові витрати на екскурсії дещо приховуються, щоб ціна виглядала привабливіше. Ставка в таких турах робиться на дуже відомі та надзвичайно популярні туристичні об'єкти, а групи нерідко включають 30-50 туристів. Як доказ, часто можна побачити багато туристичних автобусів неподалік від визначних пам'яток. Готелі, зазвичай, в таких турах обираються за доступною ціною, а не за якістю. Харчуються туристи в місцях, які вони обирають самостійно. Часто це і є «туристичні» місця з усіма загально відомими недоліками.

Натомість авторські тури – це про справжній індивідуальний підхід, це невеликі групи з 12-16 осіб, які майже обов'язково стануть друзями під час подорожі, це ретельно відібрані готелі, кожен з яких зі своєю родзинкою. В таких турах супроводжуючий і туристи – це одна команда або навіть велика родина. Всі місця для харчування ретельно відібрані за оцінками на профільних ресурсах, будь то ресторан чи вулична їжа. Вартість, смак та якість страв в таких місцях приємно здивують.

Звичайно, масові та популярні місця бувають у програмі авторського туру, але однією із цілей організатора авторських турів є показати справжню країну без туристів, показати справжнє життя місцевого населення, дати можливість групі відчути себе першопроходцями у незвіданих місцях, а не мільйонним відвідувачем якогось об'єкта.

Деякі організатори авторських турів надають перевагу новим маршрутам певною країною ніж повторенню одного туру багато разів, тому перед ними постійно стоїть питання з пошуку цікавих місць для відвідування.

Перелік об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО на прикладі Італії – це чудовий довідник для пошуку ключових атракцій, які можуть становити основу туру.

Варто додати, що Італія нараховує найбільше у світі серед інших країн таких об'єктів, тому інформації по ній достатньо.

Пропонуємо звернути увагу на острів Сицилія, як на дестинацію для

організації авторських турів. Острів знаходиться серед лідерів за кількістю пам'яток зі списку ЮНЕСКО серед районів Італії. Є тут як культурні, так і природні об'єкти, що дозволяє урізноманітнити програму відпочинку. А це один із важливих аспектів авторського туру.

З культурних пам'яток Всесвітньої спадщини на Сицилії варто звернути увагу на Арабо-норманську архітектуру в містах Палермо та Чефалу, відвідати долину храмів в Агрідженто, містечко Сиракузи – батьківщину Архімеда, міста пізнього бароко в долині Ното та побачити одну з найкращих мозаїк романського періоду на Вілла Романа дель Казале.

Відвідування природних об'єктів значно урізноманітнить програму, як було зазначено вище – це дозволить досягти певної мети. Ви можете піднятися до бічних кратерів вулкана Етна по нескінченному серпантину на автомобілі, або навіть опинитись на вершині біля головного кратеру в складі спеціальної групи. Але Етна це діючий вулкан, тому обережність не завадить.

За наявності вільного часу, або якщо ви добрались до Сицилії на яхті, відвідайте Липарські острови, можливо, навіть вночі. Тому що там знаходиться вулкан Стромболі, та нерідко він дарує незабутню можливість спостерігати справжнє виверження з викиданням яскраво-червоної розжареної лави зі свого жерла!

Нагадаємо, що пошук цікавих, але з меншою кількістю відвідувачів, об'єктів – одна з важливих задач організатора авторських подорожей. Тому варто було б порадити відвідати містечко Таорміна на Сицилії, воно точно варте уваги, але це місто ви не знайдете в списку із 58 об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Італії. А тепер відкриття – це місто знаходиться в листі очікування, про який, на нашу думку, більшість забуває і не звертає на нього уваги! Отже, лист очікування – це також цінний ресурс з пошуку цікавих destinations для авторських подорожей.

Якщо говорити про Італію в цілому, то в листі очікування можна знайти карстові печери в Апулії (спелеотуризм), мармурові каменоломні (об'єкт індустріального туризму) та найвищий рукотворний водоспад не тільки в Італії та Європі, а й за її межами (Каската делле Марморе). Це досить незвично, мало кому з широкого загалу відомо і різноманітно.

У підсумку зазначимо, що не тільки основний список пам'яток Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а й лист очікування є джерелами інформації для планування авторських турів. А острів Сицилія – чудова destination для організації авторських турів.

Список використаних джерел:

1. UNESCO. World Heritage Convention. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/it>.

ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ГРЕЦІЇ ЯК ТУРИСТИЧНІ МАГНІТИ

Шльончик Анатолій Вячеславович,

студент 3 курсу спеціальності «Туризм»,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,

e-mail: shlyonchikav@krok.edu.ua

Уварова Ганна Шевкетівна,

к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: hannaus@krok.edu.ua

Кожна людина, незалежно від свого бажання подорожувати, відпочивати на морських узбережжях чи поринути у невідомі пригоди, хоча б раз у житті мріяла побувати у Греції. Тури до Греції, на відміну від класичних курортів багатьох інших країн, приваблюють туристів не лише чудовими пляжами та чистим морем. Туристи, що приїжджають до Греції, мають можливість доторкнутися до однієї з найдавніших цивілізацій людства. Незмінно популярними у туристів з пізнавальної точки зору є Афіни, Дельфи, Олімпія, Салоніки, Каламбака, які включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Практично усі культурно-пізнавальні маршрути в Греції прокладені через зазначені центри та об'єкти – своєрідні туристичні магніти.

Відомо з історії, що Греція стала колыскою античної культури у найкращих її проявах. Унікальна архітектура, скульптура, живопис, філософія – спадщина Грецької культури досі приваблює всіх поціновувачів справжнього мистецтва. Багато сучасних туристів після відпочинку в Греції дивуються тому, наскільки складно було їм розподілити свій час між пляжним відпочинком і подорожами визначними пам'ятками цієї дивовижної країни.

Відвідування Афін пов'язане насамперед з величним пагорбом Акрополем, який включений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у 1986 р., а у 2007 р. – проголошений провідною пам'яткою загальноєвропейської культурної спадщини [1]. Історія Акрополя почалася у 5-му столітті до н.е. У далекому минулому Акрополь складався з 21 історичного об'єкта, серед яких храми, скульптури, театри. Головними туристичними магнітами сьогодні в Акрополі є храми – Парфенон, присвячений Афіні-діві, а також Нікі Аптерос і Ерехтейон. Незважаючи на час, Парфенон й дотепер є яскравим зразком античної архітектури зі стрункими колонами, які не сплутаєш ні з чим.

Для сотень тисяч туристів привабливими є руїни міста Дельфи – об'єкта Всесвітньої спадщини. Унаслідок численних розкопок у різні роки XIX-XX ст. відтворено план Дельфів, театр і стадіон. Знайдено багато статуй (серед них «Візничий» – 5 ст. до н.е.), понад 5000 написів [1, 2].

Руїни храму Зевса, що в Олімпії, до снаги насамперед любителям спорту.

Це поселення стародавньої Греції є батьківщиною Олімпійських ігор – урочистих змагань культового характеру на честь Зевса Олімпійського. Ці ігри відомі з 776 року до н.е. і відбувалися кожні 4 роки. Археологічна ділянка Олімпія є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО з 1989 року [1]. Пересічно щорічно його відвідує від 0,5-1 млн туристів.

З моменту відродження Ігор у 1896 р., у стародавній Олімпії знову запалюється олімпійський вогонь, звідки він робить свою подорож до місця проведення чергової Олімпіади. У 1887 р. утворено музей Олімпії, який став одним з кращих у світі зібрань античного мистецтва [3].

Справжнім музеєм під відкритим небом по праву називають Салоніки. 15 історичних пам'яток ранньохристиянського і візантійського періоду цього міста занесені в каталог Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у 1988 р. [1]. У місті можна познайомитися з множинними артефактами і культурними об'єктами різних епох, що викликає інтерес у туристів. Найбільш відвідуваними в Салоніках є релігійні об'єкти: Базилика Святого Дмитра, Базилика Святої Софії, Церква Святих Апостолів, Храм Святого Пантелеймона та Храм Святого Миколая.

У північній частині Греції поблизу міста Каламбака розташоване унікальне місце під назвою Метеори – величезні залишкові маси пісковика і конгломерату, які з'явилися унаслідок річковий ерозії й землетрусів. Метеори – чарівний, містичний, вражаючий, незвичайний, захоплюючий, величезний, надихаючий світ – ось лише кілька слів, які часто використовують люди в спробі описати їх [4]. Але туристів це місце приваблює не тільки як геологічний феномен. Тут розміщені шість неймовірних православних монастирів. Це найбільший комплекс монастирів у Греції, що перебувають у Списку змішаних (природних і культурних) об'єктів спадщини ЮНЕСКО з 1988 р. [1]. Ці сакральні магніти світового значення знаходяться на вершинах скель, які піднімаються на 400 м над Фессалійською долиною.

Хоча кількість туристів в Греції після кризи, яка тривала 10 років, суттєво зросла, це не означає відсутність проблем в туристичній сфері. Однією з найбільш серйозних проблем експерти називають «овертуризм» або перевантаження території туристами, кількість яких втричі перевищує населення країни [5].

Значно зростає навантаження не тільки на інфраструктуру, а й на визначні пам'ятки. Оскільки саме вони є найбільш затребуваними об'єктами відвідувань, до їх використання необхідна особлива увага. Занепокоєння викликає великий наплив туристів до об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. «Існує небезпека того, що інфраструктура не підготовлена, і все це стане величезним бумерангом, якщо ми зосередимося лише на цифрах і не будемо розробляти більш стійку модель розвитку туризму», – наголошує Нікос Хризогелос, грецький політик та еколог [6]. А президент Конфедерації туризму Греції Янніс Ретсос заявив, що головним завданням галузі є оптимальне використання ресурсів для поліпшення туристичного продукту країни [7]. Це стосується й

унікальних ресурсів, якими є Всесвітня спадщина. Тому дбайливе ставлення до них, є запорукою того, що й надалі Греція буде туристичним магнітом, бо вона просякнута атмосферою античності. Тому, як кажуть багато досвідчених туристів, до Греції можна їздити нескінченно, щоразу відкриваючи для себе щось нове.

Список використаних джерел:

1. *Список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Греції*. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/gr>.
2. *Омельчук В.В., Лісничка В.М. Релігійна політика стародавніх і середньовічних держав: навч. посіб. Київ: Персонал, 2011. С. 564.*
3. *Стародавня Греція*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
4. *Патійчук В.О., Швець О.В. Греція як світовий центр релігійного туризму. Актуальні проблеми країнознавчої науки: матеріали III міжнар. наук.-практ. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. С.172–177.*
5. *Шамара І.М., Євтушенко О.В., Салабай А.А. Зарубіжний досвід розвитку індустрії туризму Греції та можливості його використання в Україні. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна Серія Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2020. Вип. 11. С. 140-148.*
6. *Is Greece on the brink of an overtourism crisis? Available at. URL:https://www.telegraph.co.uk/travel/destinations/europe/greece/articles/greeceHvertourismHsantorini/.*
7. *Sustainability and Holiday Homes Key to Greek Tourism's Future. 2019. URL:https://www.greeceHis.com/news/greeceHneedsHtourismHupgradeHpromotionHofHholidayHhomes/.*

ОБ'ЄКТИ СВІТОВОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ПОРТУГАЛІЇ

*Дашкевич Дарина Сергіївна,
студентка 2 курсу спеціальності «Туризм»,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: dashaglish@ukr.net*

*Міхо Олена Іванівна,
ст. викладачка кафедри спеціальних туристичних дисциплін,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: alyonamikho@gmail.com*

Португалія є однією з країн Південної Європи, яка займає Азорські острови та острів Мадейра. Найзахідніша суверенна держава материкової Європи, що на півночі та сході межує з Іспанією, а на заході та півдні омивається Атлантичним океаном.

Португалія – найдавніша національна держава на Піренейському півострові і одна з найстаріших держав Європи, територія якої постійно заселялася, захоплювалася і була предметом боротьби з доісторичних часів.

У Португалії виділяють 7 туристичних регіонів відповідно до адміністративно-територіального рівня: Порту і Північ, Центр, Алентежу, Лісабон, Альгарве та два автономних регіони – Азорські острови та Мадейра.

Міста Португалії багаті на історико-культурні пам'ятки, сакральні споруди, музеї. Різноманітні природні рекреаційні ресурси: клімат, ліси, гірські місцевості, океан, багато можливостей для різних видів відпочинку заманюють значну кількість туристів кожного року, але країна все ще знаходиться «в тіні» інших країн: Франції, Італії та Іспанії.

Загалом, на території країни можна виділити декілька кліматичних районів: північно-західний з рясними дощами, м'якою зимою і коротким літом; північно-східний з тривалішою, холоднішою, сніжною зимою і жарким літом, і південний з дефіцитом опадів, тривалою спекою, посушливим літом і м'якою зимою.

По всій країні розкидані місця із незайманою природою, де мешкають різні види тварин, а людина живе в абсолютній гармонії з природою. Багато з цих областей, що знаходяться під захистом з метою збереження їх біологічної різноманітності, набули статусу природних парків і заповідників. Лаврові ліси Мадейри (на 90% первинні) є унікальним природним комплексом, що відноситься до третинного періоду формування планети. За своїм видовим складом цей доісторичний реліктовий ліс представлений деревами родини лаврових, які зростають на висоті від 300 до 1400 метрів над рівнем моря. Ендеміки включають 66 видів судинних рослин і мадейського довгопалого голуба, що послужило однією з причин того, що у 1999 році цей тропічний ліс

було оголошено світовою спадщиною ЮНЕСКО.

Культурна та історико-архітектурна спадщина Португалії унікальна. Територія сучасної Португалії була заселена вже тисячі років тому, а її кордони в межах країни було визначено вісім століть тому. В її основі лежать історичні події і світогляд народу, який навчався разом з рештою світу всього нового і застосовував здобуті знання на своїй землі. Самобутність відчувається всюди: в містах, пам'ятниках і навіть пейзажах, розповідаючи туристам в тій чи іншій формі про визначну історію всього людства. Ця довга історія відбита у своєрідній культурі, що з'явилася внаслідок об'єднання багатьох народів, що влаштувалися тут ще в давнину під час морських подорожей в епоху Великих відкриттів. З цієї причини португальські пам'ятки і були внесені до списку об'єктів Світової спадщини, наразі їх 17, серед яких історичні центри міст, археологічні місця, культурні ландшафти, природні парки і нематеріальна культурна спадщина.

Варто зазначити, що до включення в список ЮНЕСКО Сінтри, такої категорії як «культурний ландшафт» не існувало. Її було створено для опису цього унікального природнього ландшафту, де серед величних гір і мальовничої природи розкидані палаци і ферми з багатою історією і культурою.

Місто Евора – одне з найчарівніших міст країни, місто-музей також включено до списку ЮНЕСКО. Там нараховується 14 важливих споруд різних типів: Римський Храм Діани, Палац короля Мануеля, Еворський собор — головна церква міста, Монастир Санта-Клара, Церква Санта-Бенту-ді Каштріш, Акведук Агуа-де-Прата, Каплиця Сан-Браш, Церква Сан-Франциску, Палац Васко-да-Гама, Графський палац Басту, Палац герцогів Кадавал, Університет Евора, Міський музей Евора та музей церковного мистецтва.

Інші пам'ятки Світової спадщини ЮНЕСКО:

- Монастир Алкобаса;
- Прикордонний гарнізон Елваш і його укріплення;
- Винний регіон Альто-Дору;
- Ангра, центр міста Херосіма на Азорських островах;
- Монастир Баталья;
- Долина Сђа і Siega Verde;
- Історичний центр Гімаранес;
- Монастир ієронімітів і вежа Белен в Лісабоні;
- Історичний центр Порто, міст Луїз I і монастир Серра-ду-Пілар;
- Культурні ландшафти Pico Island Vineyard;
- Монастир Христа;
- Університет Коїмбра – Альта і Софія;
- Королівська будівля Мафри – палац, базиліка, монастир, сад Серко та мисливський парк (Тапада);
- Святилище Бом-Жезус-ду-Монте в Бразі [5].

У Португальській Республіці, завдяки виключному різноманіттю

природного ландшафту та історико-культурним ресурсам, є умови практично для всіх видів туризму. Територія Португалії володіє сприятливими умовами для розвитку спортивного, гірськолижного, оздоровчого туризму, а також активного відпочинку.

Атлантичний океан дає можливість розвитку занять з дайвінгу. Так як країна різноманітна річками, то існує можливість розвитку рафтингу, яхтингу, круїзного туризму та серфінгу. Розмаїття тварини та птахів, що мешкають на особливо охоронюваних природних територіях країни, створюють умови розвитку екологічного туризму, в особливості орнітологічної спрямованості.

Індустрія гостинності представлена курортами, санаторіями та базами відпочинку за напрямом лікувально-оздоровчої, відновлювальної, реабілітаційної діяльності у регіонах Порту, Альгарве, Мадейрі.

Індустрія спорту Португалії розвинена на високому рівні. Туристам, що віддають перевагу активному відпочинку, надаються першокласні поля для гри в гольф в Ешторілі, пропонуються верховна їзда, риболовля та заняття різними видами водного спорту.

Останнім часом у Португалії все більшою популярністю користуються гірськолижні курорти. Гірськолижний курорт у районі гори Сера-да-Ештрела, розташованої в Центральній Португалії, користується особливою популярністю у туристів. Курорт багатофункціональний, де гірські лижі – не єдина розвага.

Португалія приваблює багатьох туристів пам'ятниками архітектури, скульптурами та живописом. Розвиваються різні види мистецтва, значна кількість музейних комплексів створюють умови для культурно-пізнавального туризму.

Список використаних джерел:

1. *Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Португалії. Uk.History-hub. URL: <https://uk.history-hub.com/vsesvitnya-spadshina-yunesko-v-portugaliyi>.*
2. *Довідник «Пункт європейської інформації. Світова спадщина та культура Португалії». Харків, 2018*
3. *Португалія. Geograf.com.ua. URL: <http://www.geograf.com.ua/portugal-profile>.*
4. *Португалія. Tpg.ua URL: <https://www.tpg.ua/uk/country/tab-country/?ct=93FA60A44CCD569311E3134527937B1F>.*
5. *UNESCO. World Heritage Convention. URL: <https://whc.unesco.org/en/list>*
6. *VisitPortugal. URL: <https://www.visitportugal.com>.*

ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ЄГИПТУ ЯК ТУРИСТИЧНІ БРЕНДИ

Горіна Юлія Сергіївна,

студентка 4 курсу спеціальності «Туризм»,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,

e-mail: horinays@krok.edu.ua

Уварова Ганна Шевкетівна,

к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: hannaus@krok.edu.ua

Основоположником теорії брендингу є відомий британський експерт С. Анхольт. У його працях розкривається суть бренду територій як відбиття сутності місця. С. Анхольт є автором комплексного підходу до брендингу території, згідно з яким бренд території слід створювати з урахуванням не одного, а відразу шістьох показників: експорт, зовнішня та внутрішня політика (управління), люди, бізнес та інвестиції, культурна та історична спадщина, туризм [1].

Сучасна туристична індустрія розвивається в умовах економіки вражень, під якою розуміють підхід до виробництва та просування товару або послуги, заснований не на задоволенні конкретної потреби, а на створенні позитивного враження як від виробництва та просування, так і від одержання товару або послуги, а також від пов'язаних з цим відчуттів [2, с. 14]. Відтак, бренд території в умовах економіки вражень слід розуміти як унікальний конкурентоспроможний образ території для внутрішнього й міжнародного позиціонування як привабливого місця туризму [3]. Таким місцем є Єгипет – країна, яка займає провідні позиції на ринку туристичних послуг не тільки Близького Сходу, а й серед інших країн світу та в Україні. Крім того, Єгипет насичений унікальними ресурсами, які включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО і мають значний вплив на формування позитивних емоцій та вражень у туристів. Саме тому ці ресурси варто віднести до своєрідних ресурсних брендів країни.

Поява програм ЮНЕСКО з охорони об'єктів Всесвітньої спадщини була викликана будівництвом Асуанської греблі в Єгипті в 1950-х рр. Храми Абу-Сімбела, вражаючий скарб давньоєгипетської цивілізації, опинилися під загрозою. Це викликало серйозне занепокоєння в усьому світі та змусило їх усвідомити необхідність швидких і скоординованих дій. Організована міжнародна компанія запобігла затопленню храму у водах Нілу. Цей досвід довів, що в світі є місця, які мають універсальну цінність, і навіть люди, які належать до різних культур і живуть за тисячі кілометрів від них, не байдужі до своєї долі.

У Списку об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Єгипті нараховується 7 найменувань [4], а саме культурні:

- Абу Мена (1979);
 - Стародавні Фіви з некрополем (1979);
 - Історичний Каїр (1979);
 - Мемфіс і його некрополь – поля пірамід від Гізи до Дашуру (1979);
 - Нубійські пам'ятники від Абу-Сімбела до Філе (1979);
 - Площа Святої Катерини (2002);
- природні:
- Ваді Аль-Хітан (Долина Китів) (2005).

Абу-Мена є одним з найважливіших центрів паломництва єгипетських християн раннього середньовіччя, але, на жаль, руїни великого храму з великим монастирським комплексом нагадують лише руїни [4, 5].

Фіви були давньоєгипетським містом, розташованим на східному березі річки Ніл. Руїни Фів – це одна з найбільш привабливих туристичних локацій у сучасному місті Луксор. Місто було культовим центром і одним із найбагатших у стародавньому Єгипті завдяки цінним мінеральним ресурсам і торговим шляхам. Основні пам'ятки включають Великий храм Амуна, храм Луксора, храм Хонсу, район Монту на сході, палацовий комплекс Мальката, села королів і королев, а також гробниці знаті [4, 6].

Історичне місто Каїр – одне з найбільших ісламських міст світу, розташоване в сучасному міському районі Каїра. Місто, як міжнародний туристичний центр, відоме своїми мечетями, медресе та фонтанами. Занедбаність, занепад і перенаселеність є головними загрозами для збереження цього місця [4, 7].

До наших днів збереглися: фігура сфінкса, що вказує на місце колишнього розташування Мемфіса, руїни храму бога Пта (Птаха) і величезна гранітна статуя одного з найбільш войовничих фараонів Стародавнього Єгипту Рамзеса II. І хоча розкопки тривають тут і досі, поки що значних результатів вони не дають. Значно більшої популярності набули поховальні комплекси, що оточували Мемфіс. До них належать поминальні храми, піраміди й мастаби в Саккарі, Абусирі, Дашурі й Гізі. Всесвітню славу мають піраміди, що здіймаються до неба північніше Мемфіса – у Гізі. Найбільша – піраміда Хеопса [4, 8].

Абу-Сімбел – це невелике єгипетське місто на однойменній скелі. Його особливістю є два найбільших храми. На честь міста названо давньоєгипетський храм, присвячений фараону Рамсесу II і його коханій дружині Нефертарі. Багатьом відомі ці храми, як чотири колосальні статуї фараонів біля входу [4, 9].

Монастир Святої Катерини є одним з найстаріших безперервно діючих християнських монастирів у світі. Він був заснований у IV ст. в центрі Синайського півострова біля підніжжя гори Синай й дотепер привертає увагу сотень тисяч туристів [4, 10].

Ваді Аль-Хітан (відома як Долина Китів) – одна з найкраще збережених світових пам'яток палеонтології. Ця віддалена ділянка в Західній пустелі Єгипту демонструє безцінну колекцію скам'янілих кісток стародавніх вимерлих китів, яких називають археоцети. Вік решток не менше 50 млн років [4, 11].

У лютому 2022 р. Єгипет увійшов у Топ-10 країн світу з визначними туристичними об'єктами, зайнявши 5-те місце: «... в ній є безліч історичних та туристичних пам'яток, які є унікальними у порівнянні з будь-яким іншим місцем у світі [12].

Отже, унікальні особливості об'єктів спадщини ЮНЕСКО Єгипту, а також зазначений вище рейтинг, підтверджують, що саме ці об'єкти є найбільш відомими у світі туристичними брендами країни.

Список використаних джерел:

1. Anholt S. *Competitive identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*. London: Palgrave Macmillan, 2007. 147 с.
2. Бойко В. А., Гудзенко О. З. Від споживання послуг до індустрії вражень: концептуальні зміни потреб сучасного споживача. *Габітус*. 2019. Вип. 10. С. 13–18.
3. Хитра О.В. Туристичний брендинг в умовах економіки вражень. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1658/1595>.
4. Список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Єгипту. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/eg>.
5. Блог про туризм. URL: https://ozi.pp.ua/drevnye-misto-abu-mena-v-yehipti_14430/.
6. Стародавні Фіви з їхніми некрополями. URL: <https://whc.unesco.org/ru/list/87>.
7. Каїр — туристичний путівник Вікімандрю. URL: <https://uk.wikivoyage.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%97%D1%80>.
8. Discover – пізнавальний журнал. Мемфіс і його північний некрополь. URL: https://discover.in.ua/countries_and_cities/memfis-i-jogo-pivnichnij-nekropol.html.
9. Пам'ятки Єгипту – Храми Абу-Симбела. URL: <https://romantictourism.in.ua/pamiatki-yegipyty-hrami-aby-simbela/>.
10. Монастир Святої Катерини в Єгипті. URL: <https://romantictourism.in.ua/monastir-sviatoyi-katerini-v-yegipti/>.
11. Долина Китів Ваді Аль-Хітан. URL: <https://sights.com.ua/attraction/dolina-kitov-vadi-al-hitanegypt/>.
12. Диво світу: Єгипет увійшов до рейтингу країн з визначними туристичними об'єктами. URL: <https://travel.rbc.ua/ukr/show/chudo-sveta-egipet-voshel-reyting-stran-vydayushchimisya-1644846705.html>.

ПОПУЛЯРНІ ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО США У ТУРИЗМІ

*Кумейко Артем Сергійович,
студент 3 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: kumeikoas@krok.edu.ua*

*Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua*

США – одна із найбільших туристичних країн світу. До пандемії за міжнародними туристичними прибуттями країна займала 3 місце у світі (79,2 млн осіб, 2019 р.), а за доходами від міжнародного туризму – 1 місце у світі (214,3 млрд дол., 2019 р.) [1].

Також США є однією із країн-лідерів за кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (24 об'єкта, 2022 р.) і займає 12 місце із 194 країн-учасниць Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО. Серед об'єктів: 11 культурних, 12 природних, 1 змішаний [2].

Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО країни максимально задіяні у туристичній діяльності. Проаналізуємо одні із найбільш популярних.

Статуя Свободи (Нью-Йорк, рік включення – 1984) – один із найпопулярніших туристичних об'єктів США. Статуя розроблена скульптором Ф. Бартольдї у співпраці з інженером Г. Ейфелем і подарована Францією на сторіччя незалежності США в 1876 р. Завдяки дизайну та конструкції, споруда була визнана шедевром технічного досягнення у ті часи. Це символ свободи і незалежності! У лівій руці статуя тримає Декларацію незалежності США. У 1924 р. статуя визнана національною пам'яткою, яка включає острів Свободи та острів Елліс. Вона перебуває під управлінням Служби національних парків.

Статуя Свободи, як об'єкт масового туризму, щоденно приймає величезну кількість відвідувачів, що потребує особливої уваги до управління спадщиною, враховуючи питання безпеки та потенційні загрози щодо забруднення навколишнього середовища і сувору погоду [3].

Туристам пропонується відвідати Корону статуї, вершину П'єдесталу, Музей Статуї Свободи, де розміщено три інтерактивні галереї, захоплюючий театр, Музей імміграції на о.Елліс, також пропонуються екскурсії з рейнджером по парку [4].

Зала Незалежності (Філадельфія, штат Пенсільванія, рік включення – 1979) – одна із найвизначніших пам'яток США. У цій будівлі розпочалась історія країни, як незалежної та демократичної держави. Тут були підписані Декларація незалежності (1776 р.) і Конституція Сполучених Штатів (1787 р.).

Раніше у будинку розміщувався колоніальний уряд Пенсільванії. Викликами щодо збереження пам'ятки є забруднення повітря, кислотні дощі, що впливають на будівлю, комерційна забудова поблизу та управління великою кількістю туристів. Туристам пропонуються екскурсії до Зали Незалежності, відвідати Центр «Дзвін Свободи». Також є цікаві атрактивні об'єкти поблизу (музей Бенджаміна Франкліна та ін.). Об'єкт знаходиться в управлінні Служби національних парків [5].

Монтічелло та Університет Вірджинії в Шарлотсвіллі (штат Вірджинія, рік включення – 1987). Монтічелло – це будинок Томаса Джефферсона (1743-1826), третього президента США, автора Декларації незалежності. Т.Джефферсон був талановитим архітектором і сам спланував свій будинок, і так зване «академічне село», яке є серцем Університету Вірджинії. Споруди є автентичними з точки зору форм, дизайну, матеріалів, розміщення. Питаннями розвитку займається Фонд Томаса Джефферсона.

Територія залучена у туристичну діяльність. Туристи можуть відвідати будинок Томаса Джефферсона та територію, їм пропонуються різноманітні тематичні екскурсії, для групового та індивідуального огляду. Також є додаткові екскурсії, наприклад, до Центру історичних рослин імені Томаса Джефферсона, де можна відвідати унікальні експозиційні сади та розплідник, сад троянд, тіньовий сад, дощовий сад та ін. Відвідувачі також можуть придбати традиційні і місцеві рослини з розплідника [6,7].

Національний парк Меса Верде (штат Колорадо, рік включення – 1978) – це унікальний архітектурний ландшафт поселення культури Пуебло, яке містить велику кількість вражаючих індіанських поселень, кам'яних будинків на скелях, побудованих з VI по XII ст. Місця проживання на скелях варіюються за розміром від невеликих складських споруд до великих сіл, від 50 до 200 кімнат. Великі частини багатопверхових будівель з пісковика та глиняного розчину збереглися в недоторканому стані за формою та матеріалами.

Національний парк Меса-Верде на сьогодні знаходиться в управлінні Служби національних парків, але був заснований ще актом Конгресу в 1906 році, ще до існування цієї організації, і був першою археологічною територією в світі, яка була визнана та захищена таким чином. Він представляє багату культурну спадщину племен пуебло і є важливим і живим зв'язок між минулим цього народу та їхнім теперішнім способом життя. Парк відкритий для відвідування, але пропускна спроможність і вплив відвідувачів ретельно контролюються [8].

Єллоустонський національний парк (штати Вайомінг, Монтана, Айдахо, рік включення – 1978) – унікальне явище у геологічній історії планети, де знаходиться одне із самих значних скупчень гейзерів (понад 300). Він був заснований у 1872 р. як перший національний парк з унікальними геотермальними та геологічними особливостями. Парк відомий також своєю унікальною дикою природою (ведмеді грізлі, вовки, бізони та ін.) та

привабливими ландшафтами. Єллоустон знаходиться в управлінні Служби національних парків. У 1976 р. ООН визнаний біосферним заповідником.

Єллоустоун – один і найпопулярніших туристичних парків світу. Щороку його відвідує близько 4 млн туристів, пік відвідувань – червень-серпень. Відвідувачі можуть спостерігати за дикою природою, досліджувати геотермальні зони, спостерігати за гейзерами, милуватися Великим каньйоном річки Єллоустоун. Для туристів пропонуються різноманітні екскурсії, можливості як для групового, так і для індивідуального знайомства з парком. Користуються популярністю екскурсії до гарячих джерел Мамонта, до форта Єллоустон, знайомство з дикою природою, до Арки Рузвельта, до туристичного центру Олбрайта та ін. [9, 10].

Національний парк Гранд-Каньйон (штат Арізона, рік включення – 1979) – один із найвеличніших природних об'єктів на планеті, з винятковою красою і найпотужнішим ландшафтом. Масштаби цього каньйону дуже вражають, його глибина досягає майже 1500 м, а горизонтальні шари демонструють геологічну історію 2 млрд років, охоплюючи всі чотири епохи еволюційної історії Землі, від докембрію до кайнозою. Каньйон утворився завдяки ерозійним процесам річки Колорадо. Гранд-Каньйон також є батьківщиною та священним місцем для культур американських індіанців.

Заснований Конгресом США як національний парк у 1919 р. наразі знаходиться в управлінні Служби національних парків. Щороку парк відвідує понад 4,5 млн туристів. Для огляду пропонується відвідати історичне селище Гранд-Каньйону, будівлі Мері Колтер у Гранд-Каньйоні, центр Мазер-Пойнт, Північний край, або «інший бік» Гранд-Каньйону, який відвідує лише 10% усіх відвідувачів парку, Tower of Overlook, що знаходиться на висоті 914 м над річкою Колорадо, і «захоплює подих» та ін. [11, 12].

Аналіз об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО США щодо можливостей для туризму дозволяє зробити висновок, що країна демонструє багато інноваційних та ефективних рішень щодо залучення об'єктів у туристичну діяльність. Кожен із них має свою особливість та унікальність: Статуя Свободи, Зала Незалежності виділяються своєю значущістю для громадянського суспільства та історією, дивовижні проекти Томаса Джефферсона – архітектурою та винахідливістю, а національні парки – своїми ресурсами, масштабами та краєвидами.

Слід зазначити, що у США всіма національними парками опікується Служба національних парків [13]. Більшість із представлених нами об'єктів знаходяться у сфері їх діяльності. Для залучення у туризм всіх національних парків країни, серед яких – об'єкти Всесвітньої спадщини, зроблено все можливе саме завдяки цій службі. Даний досвід може бути корисним для України після завершення війни.

Список використаних джерел:

1. UNWTO World Tourism Barometer. 2021. September. URL: https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2021-10/UNWTO_Barom21_05_September_excerpt.pdf?tObUi1QiC40DQFbrkfyryClQWEF3KFj7.
2. United States of America / World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/us>.
3. Statue of Liberty / World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/307>.
4. Statue of Liberty / National Park Service. URL: <https://www.nps.gov/stli/index.htm>.
5. Independence Hall / World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/307>.
6. Monticello and the University of Virginia in Charlottesville / World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/442>.
7. Monticello. URL: <https://www.monticello.org/>.
8. Mesa Verde National Park / World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/27>.
9. Yellowstone National Park / World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/28>.
10. Yellowstone / National Park Service. URL: <https://www.nps.gov/yell/index.htm>.
11. Grand Canyon National Park / World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/75>.
12. Grand Canyon / National Park Service. URL: <https://www.nps.gov/grca/index.htm>.
13. Служба національних парків: офіц. саїт. URL: <https://www.nps.gov/planyourvisit/index.htm>.

ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО КАНАДИ ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС

Подерня Аліна Олександрівна,

студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,

e-mail: poderniaao@krok.edu.ua

Козійчук Оксана Григорівна,

к.пед.н., доцент кафедри туризму,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: Koziiichuk@krok.edu.ua

Канада друга за величиною країна в світі з потужними природними ресурсами – край унікальної краси і багато в чому недоторканої чистої природи. Це одна з небагатьох країн в північній півкулі, де природні комплекси, що збереглися в первозданному стані, знаходяться недалеко від великих і сучасних міст. Тут знаходяться поряд архітектурні споруди, сучасні мегаполіси і дика природа. І саме тому в цій країні особливо розвинені такі види туризму: культурно-пізнавальний, екологічний, гірськолижний та багато інших.

Канада є державою-учасницею Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО. Важливо зазначити, що Конвенція передбачає охорону, збереження і популяризацію культурної та природної спадщини. А комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, крім законодавчого захисту того чи іншого об'єкта, вимагає ще й їхньої інтеграції до регіонального або місцевого територіального планування, забезпечення доступу до них туристів. У регіонах, де розміщені природні об'єкти Всесвітньої спадщини, здебільшого починається розвиток екологічного туризму, розбудовується туристична інфраструктура, активізується соціально-економічне життя прилеглих територій. Наприклад, такі процеси спостерігаються біля Ніагарського водоспаду – це найвідоміший і відвідуваний водоспад світу, при цьому канадська частина водоспаду більш мальовнича. Даний ресурс активно експлуатується туризмом, поблизу водоспаду побудовані численні готелі, підприємства розваги, оглядові майданчики, канатні дороги.

Важливо зазначити, що у Списку всесвітньої спадщини під охороною перебувають 20 об'єктів країни: 9 культурних, 10 природних, 1 змішаний.

Серед культурних пам'яток із Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО найбільш популярними серед туристів є історичний район Старого Квебеку (1985), який розташований у Верхньому і Нижньому місті Квебеку та містить найстаріші будівлі міста. Верхнє місто розташоване на 100 метровій скелі, а Нижнє місто, вздовж річки Св. Лаврентія – є місцем оригінального поселення та має популярність серед туристів.

Натомість старе місто Луненбург, внесено до списку Світової спадщини

ЮНЕСКО в 1995 р., як приклад британського колоніального поселення в Північній Америці. Місто достатньо популярне серед туристичної спільноти та є портом всесвітньо відомої шхуни «Bluenose», також тут розташований музей атлантичного рибальства [1].

Канада – це країна величної природи і національних парків. Особливою популярністю серед туристів користуються природні пам'ятки списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО серед яких: Канадські парки Скелястих гір (1984, 1990), Національний парк Вуд Баффало (1983). Національний парк Грос Морн (1987), Національний парк Наханні (1978).

Скелясті гори з їхніми засніженими вершинами, широкими долинами, гарячими джерелами є однією з найбільших туристичних визначних пам'яток Канади – були перетворені на заповідники як національні та тимчасові парки. Туристам цікаво досліджувати Скелясті гори, відвідуючи ці парки та беручи участь у таких заходах і видах спорту, як: походи, кемпінг, альпінізм, риболовля, їзда на велосипеді, катання на лижах [2].

Національний парк Вуд-Баффало в Канаді був створений заради збереження диких американських бізонів, прокладені пішохідні, велосипедні маршрути для туристів і тільки одна автомобільна дорога – це зроблено для того, щоб зберегти унікальну екосистему парку.

Національний парк Грос Морн – це прекрасний ландшафт гір та фьордів, який є місцем Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, де розміщені стрімкі стіни скелі, водоспади та цікаві гірські породи, вирізані льодовиковими водами. Національний парк є віддалений, ніж багато найпопулярніших національних парків Канади, натомість туристи прагнуть відкрити його – відвідують екскурсії на човні, щоб оцінити красу краєвиду, а також туристичні маршрути та можливості для байдарки.

Важливо виокремити також, заповідник **Національний парк Наханні**, Північно-Західні території. Це перше місце у світі, яке отримало статус Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у 1978 р. і недаремно, тому, що цей заповідник займає 30 тис. кв. км, незайманої північної пустелі [1]. Парк захищає природний регіон гір Маккензі і річки Наханні, захоплюючи риси якої включають каньйони, сірчані гарячі джерела та водоспад Вірджинія, що й приваблює туристів, разом з можливістю побачити білих ведмедів у дикій природі та досліджувати віддалену красу таких місць.

Таким чином, після ознайомлення з загальною характеристикою розвитку туризму в Канаді, автори прийшов до висновку, що країна володіє унікальними природними та культурними ресурсами, саме тому в країні активно розвивається туристично-рекреаційна індустрія.

До впливових чинників розвитку географії туризму в країні належать: історичні, географічні, економічні, кліматичні, адміністративні. Ці чинники використовуються для створення привабливого іміджу територій – від узбережжя до узбережжя у яскравих та багатих культурами містах, разом з

неймовірними природними чудесами, які є унікальними об'єктами спадщини ЮНЕСКО.

Список використаних джерел:

1. *Canada/World Heritage List*. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ca>.
2. *Canadian Tourism Industry*. URL: https://tiacaitc.ca/_Library/documents/The_Canadian_Tourism_Industry_-_A_Special_Report_Web_Optimized_.pdf.

НАЦІОНАЛЬНІ ПРИРОДНІ ПАРКИ БРАЗИЛІЇ, ЇХ ОХОРОНА ТА ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

Орел Яна Олександрівна,

студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,

e-mail: orelyo@krok.edu.ua

Уварова Ганна Шевкетівна,

к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: hannaus@krok.edu.ua

Бразилія – далека південноамериканська країна, повна контрастів, рукотворних пам'яток і рідкісного природного різноманіття, що робить її надзвичайно привабливою для туризму. Бразилія відома в усьому світі не тільки карнавалами та футболом, але й своїми унікальними об'єктами, що включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Станом на 2022 р. в Бразилії міститься 23 об'єкти, з яких 7 природних і 1 змішаний, визнані найважливішими природними середовищами для збереження біологічного різноманіття, у тому числі видів, що зникають (критерій X) [1].

Природні об'єкти спадщини ЮНЕСКО відіграють значну роль в розвитку туризму Бразилії і водночас належать до територій, що охороняються. Саме тому їх використання потребує особливої уваги, дотримання режиму заповідності з обмеженим навантаженням з боку відвідувачів.

До природних об'єктів спадщини належать: Національний парк Ігуасу, атлантичний ліс Південно-Східного заповідника, атлантичні лісові заповідники узбережжя Діскавері, центральний заповідник Амазонки, заповідник Пантанал, бразильські атлантичні острови: заповідники Фернанду-де-Норонья та Атол-дас-Рокас, національні парки Чапада-дус-Веадейрос та Емас [1].

Національний парк Ігуасу є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Бразилії з 1986 року. Його ландшафт є наслідком різноманітних геолого-геоморфологічних процесів, що відбувалися тут 500 млн років тому [2].

Парк охоплює територію площею понад 169 тис. га. Центральним елементом парку є мальовничий водоспад Ігуасу – комплекс з 275 струменів і потоків на однойменній річці, який спадає з висоти 82 м, а його ширина становить майже 3000 км. Водоспад розташований на території Бразилії та Аргентини, утворюючи два Національних парки Ігуасу [3].

Крім водоспаду, парк є одним з небагатьох ділянок недоторканого атлантичного лісу, що колись вкривав 1,3 млн км² бразильської території, проте від якого залишилося лише близько 7,3 % колишньої площі. Бурхливий розвиток сільського господарства, гідроенергетики, а також браконьєрство і вирубка лісу в регіоні фактично залишили національний парк ізольованим

острівцем дикої природи [4].

Національний парк Ігуасу приваблює щорічно 1,5-2,0 млн відвідувачів. Спеціально для туристів обладнані оглядові майданчики. В околицях водоспаду прокладені піші та автомобільні маршрути, неподалік розташований міжнародний аеропорт, побудовані десятки готелів та кемпінгів [3].

Незважаючи на потужне використання парку в туризмі, слід звернути увагу на його охорону, оскільки значне його біологічне різноманіття включає види тварин, які перебувають під загрозою зникнення. Це, наприклад, ягуар, пума, оцелот, гігантський мурашкоїд та ін. [2].

З метою охорони унікальної природи Національного парку Ігуасу в Бразилії функціонує система охорони навколишнього середовища (SISNAMA). Територія парку перебуває в компетенції Інституту збереження біорізноманіття Чико Мендеса. Також ключовим завданням на цьому об'єкті Спадщини ЮНЕСКО є ефективне управління туризмом, яке до мінімуму зводить прямий і опосередкований вплив інтенсивного відвідування парку, а також максимально використовує можливості познайомити місцевих жителів і туристів з проблемами охорони природи та їх фінансуванням [2].

Іншим цікавим об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Бразилії є Національні парки Чапада-дус-Веадейрос та Емос – природоохоронні території Серрадо. Ці території розташовані на центральному плато Бразилії в штаті Гояс [1].

Обидва парки є об'єктами захисту одних з найдавніших екосистем світу, де збереглися ендемічні види фауни і флори. Вони містять від 350 до 400 видів рослин на гектар. На території парків мешкають популяції великих ссавців: гігантський мурашкоїд, гігантський броненосець, ягуар, пампаський олень, а також нанду – найбільший птах Південної Америки. Велике значення парків полягає також в регулюванні гідрологічного режиму річок, що живлять басейн Амазонки. Тому обидва парки залишаються важливими для збереження неповторної природи при будь-якому сценарії зміни клімату у майбутньому [5].

Національні парки Чапада-дус-Веадейрос та Емос також є туристичними об'єктами Бразилії, зокрема використовуються для екологічного і наукового туризму. Проте як в парку Ігуасу, так і тут, існують певні проблеми і загрози.

Для збереження унікального комплексу парків реалізується кілька проєктів, у тому числі «Екологічний коридор Серрадо-Пантанал» та «Екологічний коридор Парана-Пірінеус», спрямовані на поліпшення екологічного просвітництва та підвищення екологічної безпеки і підтримання сталої економічної політики, зокрема щодо екологічного туризму [5].

Обидва парки офіційно зареєстровані у «Групі комплексного захисту» в рамках «Національної системи природоохоронних одиниць» Бразилії. Ключовими проблемами в управлінні парками є пожежі, розширення сільськогосподарських угідь, видобуток корисних копалин, знищення рослинного покриву, мисливство та неконтрольований туризм.

Отже, Національні природні парки Бразилії Ігуасу, Чапада-дус-Веадейрос та Емос невинно є об'єктами Всесвітньої спадщини. Унікальні ландшафти, екзотичні рослини і тварини роблять їх абсолютно бажаними для відвідування усіма, хто цінує різноманітність природи, захоплений екологічним туризмом і пізнанням довкілля.

Список використаних джерел:

1. Об'єкти, внесені до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Бразилії. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/br>.
2. Національний парк Ігуасу. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/355>.
3. Подорож на водоспади Ігуасу. Гід парками Аргентини і Бразилії. URL: <https://lowcost.ua/iguasu-waterfalls/>.
4. Національний парк Ігуасу (Бразилія). URL: [https://www.wikiwand.com/uk/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA_%D0%86%D2%91%D1%83%D0%B0%D1%81%D1%83_\(%D0%91%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BB%D1%96%D1%8F\)](https://www.wikiwand.com/uk/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA_%D0%86%D2%91%D1%83%D0%B0%D1%81%D1%83_(%D0%91%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BB%D1%96%D1%8F)).
5. Природоохоронні території Серрадо: національні парки Чапада-дус-Веадейрос та Емас. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/1035>.

СЕКЦІЯ 3.
ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ
ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ТУРИЗМУ

Івасюк Олександр Петрович,
студент 3 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ivasiukor@krok.edu.ua
Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua

Нематеріальна культурна спадщина (НКС) – невід’ємна складова національної і світової культури, яка має широкі можливості для використання у туризмі і є потужним туристичним ресурсом.

Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини була прийнята ЮНЕСКО 17 жовтня 2008 р. та ратифікована в Україні 6 березня 2008 р. У ст. 2 Конвенції представлено визначення терміну «нематеріальна культурна спадщина, що «означає ті звичаї, форми показу та вираження, знання та навички, а також пов’язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремими особами як частина їхньої культурної спадщини» [1]. Також зазначається у цій же статті, що НКС проявляється у таких галузях як: «а) усних традиціях та формах вираження, зокрема в мові як носії нематеріальної культурної спадщини; б) виконавському мистецтві; в) звичаях, обрядах, святкуваннях; г) знаннях та практиці, що стосуються природи та всесвіту; д) традиційних ремеслах» [1].

Під охороною НКС ЮНЕСКО на сьогодні знаходиться 631 елемент НКС із 140 країн світу (станом на 19.11.2022 р.), із них 5 елементів – НКС України [2, 3].

У Репрезентативному списку НКС знаходиться 3 елементи від України:

1. Петриківський розпис – українське декоративно-орнаментальне малярство XIX –XXI ст. (2013).

2. Традиція Косівської мальованої кераміки (2019).

3. Кримськотатарський орнамент Орьнек (2021).

У Списку НКС, що потребує термінової охорони знаходяться 2 елементи:

1. Козацькі пісні Дніпропетровщини (2016).

2. Культура приготування українського борщу (2022).

Слід відзначити безпрецедентну подію включення «культури приготування українського борщу» у список НКС ЮНЕСКО під час війни, «як випадок надзвичайної невідкладності», на V позачерговій сесії Міжурядового комітету з охорони нематеріальної культурної спадщини 1 липня 2022 р. [4].

У Національному переліку НКС на кінець 2022 р. – 57 елементів, серед яких: звичаї, обряди, святкування (традиція обряду «Водіння Куста» у селі Сварицевичі Дубровицького району Рівненської області; гуцульська коляда та плеси Верховинського району Івано-Франківської області, обряд «засівання з конем» у селі Вістря Чортківського району Тернопільської області та ін.); виконавське мистецтво (Жозацькі пісні Дніпропетровщини; пісенна традиція села Лука Києво-Святошинського району Київської області); традиційні ремесла (гончарство, вишивка, ткацтво, килимарство, бортництво та ін.). Варто зазначити, що із 57 елементів Національного переліку НКС, 31 елемент було додано до списку у другій половині 2022 р., що пов'язано із нагальною необхідністю збереження спадщини під час війни на території України [5].

На сьогодні, під час війни, охорона та збереження культурної спадщини України, нематеріальної культурної спадщини є нагальною необхідністю.

У туризмі надзвичайно широко користуються популярністю традиційні ремесла, серед яких: кераміка та гончарні вироби (косівська мальована кераміка, опішнянська кераміка, оleshнянське гончарство, бубнівська кераміка та ін.); вишивка («білим по білому» селища Решетилівка Решетилівського району Полтавської області, борщівська народна вишивка, технологія створення клембівської сорочки «з квіткою»); ткацтво, килимарство (кролевецьке переборне ткацтво, традиції рослинного килимарства селища Решетилівка, карпатське ліжникарство); писанкарство (традиція гуцульської писанки); бортництво та ін. Серед гастрономічної спадщини популярною стравою є український борщ.

Представимо одні з найбільш популярних елементів НКС у туризмі.

Петриківський розпис – українське декоративно-орнаментальне малярство XIX–XXI ст. Це перший елемент НКС України, який було додано до Репрезентативного списку НКС ЮНЕСКО 5 грудня 2013 р.

Петриківський розпис зародився в с. Петриківка, що на Дніпропетровщині, у XVIII–XIX ст., та продовжує розвиватися і в селах однойменного району. Мешканці прикрашають своє житло та побудові предмети орнаментальним розписом, в основі якого переважно квітковий орнамент, та інші природні елементи. Малярські традиції передаються, оновлюючись, від покоління до покоління, зберігаючи його унікальність. Існує ціла система передачі досвіду на всіх рівнях освіти у місцевих школах, і в багатьох сім'ях є носії цього виду мистецтва [3,6].

Петриківський розпис є надзвичайно популярним у суспільстві. Для туристів є можливість познайомитися зі спадщиною у Центрі народного

мистецтва «Петриківка», Петриківській дитячій художній школі, в місцевому етнографічному музеї, у садибах місцевих жителів, взяти участь у майстер-класах на святах та фестивалях [7].

Традиція Косівської мальованої кераміки у Репрезентативному списку людства з 2019 р. Вона зародилася на Гуцульщині у XVIII ст., досягла розквіту у середині XIX ст. та продовжує розвиватися. Особливістю кераміки є використання трьох кольорів (жовтого, зеленого, коричневого) та відображення у виробі життя гуцулів, їхнього традиційного побуту, навколишньої природи. Майстерність передається від покоління до покоління у творчих родин, окремими майстрами. Осередком майстрів-керамістів є Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв [3, 8].

Туристи можуть познайомитися з косівською мальованою керамікою в Косівському музеї народного мистецтва та побуту Гуцульщини, в Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття. Майстер-класи для туристів проводяться і на фестивалях, і в творчих родині керамістів, які також організує й Косівська регіональна організація Національної спілки художників України [7].

Кролевецьке переборне ткацтво – це традиційне народне мистецтво по виготовленню тканих рушників у м. Кролевець (Сумська обл.) та на території Північно-Східного Полісся Сумщини та Чернігівщини, що зародилось у XVIII ст., набуло розквіту у XIX – XX ст. та продовжує розвиватися. У Національний перелік елементів НКС України даний елемент був включений у 2012 р. Особливістю рушників є специфічний орнамент, виконаний нитками червоного та білого кольорів у складній техніці ручного перебору. Кролевецькі рушники відіграють значну роль у весільній обрядовості, вони використовуються у вінчанні, їх дарують старостам, пов'язують дружок та ін.

Наразі виробництво тканих кролевецьких рушників локалізується у Кролевеці. Розвитку та популяризації традиції сприяє Національна спілка майстрів народного мистецтва України. Туристи можуть познайомитися із виробами, взяти участь у майстер-класах на фестивалях та інших заходах. Визначною подією є проведення міжнародного літературно-мистецького фестивалю «Кролевецькі рушники», де відбувалися виставки старовинних та сучасних виробів, проводилося навчання. З мистецтвом кролевецьких рушників можна познайомитися у Музеї кролевецького ткацтва, Кролевецькому районному краєзнавчому музеї, музеях України [9].

Традиція гуцульської писанки – це унікальне мистецтво гуцулів розписувати сирі яйця у Великій піст. Для цього використовують писачок, для нанесення орнаменту, з розтопленим бджолиним воском, яскраві жовто-помаранчеві та червоні фарби з крапленням зеленого кольору на чорному тлі. Кожний населений пункт мав свої особливості кольорової гами, стилю. Писанка – це символ Великодня, який використовується в обрядовості. На

сьогодні головним осередком поширення елементу є Івано-Франківська обл. (особливо Косівський район, с.Космач), також писанкарство поширене в деяких районах Чернівецької обл. Елемент додано до Національного переліку НКС у 2018 р.

Туристи можуть познайомитися із колекціями писанок в Музеї писанкового розпису в Коломиї (знаходиться в структурі Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й.Кобринського), в інших музеях; на фольклорних фестивалях, ярмарках, на майстер-класах [10].

Частина елементів елементів НКС із Національного переліку користується популярністю у туристів, але більшість вимагає просування на ринку туристичних послуг України.

На сьогодні на території України іде війна. Знищується культурна спадщина, руйнується інфраструктура, осередки історії і культури. У такий складний час викликів для нашої країни необхідно залучити всі можливості для збереження нашої національної спадщини разом із світовою спільнотою і міжнародними інституціями.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини: від 06.03.2008 р. № 132-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text.
2. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. URL: <https://ich.unesco.org/en/lists>.
3. Ukrain. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. URL: [https://ich.unesco.org/en/lists?text=&country\[\]=00230&multinational=3#abs](https://ich.unesco.org/en/lists?text=&country[]=00230&multinational=3#abs).
4. Culture of Ukrainian borscht cooking. URL: <https://ich.unesco.org/en/USL/culture-of-ukrainian-borscht-cooking-01852>.
5. Національний перелік нематеріальної культурної спадщини. Міністерство культури та інформаційної політики України: офіц.сайт. URL: <https://mkp.gov.ua/content/nematerialna-kulturna-spadshchina.html>.
6. Петриківський розпис – українське декоративно-орнаментальне малярство XIX–XXI ст. URL: <http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua/element/1>.
7. Мелько Л.Ф. Спадщина ЮНЕСКО у туризмі: порівняльний макрорегіональний аналіз. Регіональний туризм: сучасні виклики та перспективи розвитку: колективна монографія / В. Г. Алькема [та ін.]. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». 2022. С. 283-330. URL: <https://library.krok.edu.ua/ua/kategoriji/monografiji/1360-rehionalnyi-turyzm-suchasni-vykylyky-ta-perspektyvy-rozvytku>.
8. Традиція Косівської мальованої кераміки. Український центр культурних досліджень. URL: <http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua/element/3>.
9. Традиція кралецького переборного ткацтва. Український центр культурних досліджень. URL: <http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua/element/4>.
10. Традиція гуцульської писанки. Український центр культурних досліджень. URL: <http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua/element/12>.

СПАДЩИНА ЮНЕСКО КИЇВЩИНИ: ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ. БОРТНИЦТВО

*Мельник Анна Борисівна,
учениця 10-Б класу Печерської гімназії №75, м. Київ, Україна,
e-mail: murketana@gmail.com*

*Краснокутська Наталія Миколаївна,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Печерської гімназії №75, м. Київ, Україна,
e-mail: school_75@ukr.net*

Об'єкти Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО зацікавлюють майже все населення нашої планети. Унікальні природні та культурні об'єкти дають можливість зберегти ті неповторні куточки природи й рукотворні пам'ятки, які демонструють багатство природи та можливості людського розуму.

Київ, столиця України, одне з найбільших і найстаріших міст Європи. Розташований у середній течії Дніпра, у північній Наддніпрянщині. Політичний, соціально-економічний, транспортний, освітньо-науковий, історичний, культурний та духовний центр України.

Київщина неймовірна. Тут є все та навіть більше для чудового відпочинку: історичні, архітектурні пам'ятки, музеї, урочища, заповідники, ландшафтні парки, пляжі, бази відпочинку, незвичайні екоферми та багато іншого, що можна досліджувати кожного дня.

Все те, що вражає, захоплює та надихає, знаходиться зовсім поруч. А головне, що в поєднанні з неймовірними пейзажами мандрівників чекають історичні екскурси у минуле – унікальна можливість доторкнутися до історії часів Київської Русі та побачити пам'ятки, збережені до нашого часу [3].

Софійський собор, Києво-Печерська лавра, Церква Спаса на Берестові це всім відомі об'єкти, які входять до туристичної спадщини ЮНЕСКО у Києві. Але чому мало хто говорить про Іванківську територіальну громаду, села Шпилі, Рудня Шпилівська та Обуховичі Вишгородського району Київської області, Вишгородський історико-культурний заповідник, адже саме там реалізується проект «Бортництво Полісся», який входить до нематеріальної культурної спадщини України.

Бортництво – традиційний привласнювальний промисел, старовинна форма лісового бджільництва. Серед 21-го елемента, якими, згідно з наказом Міністра культури та інформаційної політики України Олександра Ткаченка від 6 липня 2022 р., поповнився Національний перелік нематеріальної культурної спадщини України, є й елемент «Бортництво Київської області» [2].

Справжнім відкриттям проекту стало віднайдення бортницьких осередків на Київщині, зокрема, в Іванківській територіальній громаді Вишгородського району. Адже до 2020 р. вважалося, що осередків давнього промислу в

Київській області не збереглося.

Багато людей в селах Полісся здавна займалися бортництвом – традиційним привласнювальним промислом. Занепад бортництва почався у ХІХ ст. через вирубування лісів та винайдення рамкового вулика, а згодом на ньому негативно позначилися колективізація й радянська система ведення господарства. Нині бортники є у селах Шпилі, Рудня Шпилівська, Обуховичі Вишгородського району [5].

Бортництво – це традиційне прадавнє ремесло, яке досі збережене. Воно зосереджене на Житомирщині (Овруцький та Олевський райони) та Рівненщині (Рокитнівський, Березненський, Сарненський, Дубровицький райони), тобто у тих районах, що ближчі до кордону з Білоруссю.

Перед нами зараз стає питання – чи вдасться зберегти бортництво, як ремесло, та і взагалі настільки важко розвивати цю галузь у воєнний час. Ми поставили питання кільком бортникам Київщини, а також проконсультувались із представниками Вишгородського державного історико-культурного заповідника. Нам відповідали, що зараз багато спеціалістів приєдналися до збройних сил України, а через це збільшилось число покинутих або ж занедбаних пасік.

Великі втрати через те, що багато відповідальних змушені були евакуюватись, а також, у тих районах, що ближче до кордону, не минулось без обстрілів, а в одному районі на Київщині, бджоляр взагалі знайшов у вулику вибухівку. Дехто досі не знає про долю своїх пасік. Agrotimes.ua повідомляють, що через війну кількість бджолярів може скоротитись наполовину [1].

У межах Національного проекту "Бортництво Полісся: архаїчна традиція у сучасному вимірі", який втілювався у трьох областях – Київській, Житомирській та Рівненській, – в Україні створили сайт "Віртуальний музей бортництва".

Віртуальний музей бортництва унікальний тим, що на ньому зібрано єдиний фотомасив усіх даних про бортництво. Ці фотографії також включені до іміджевого фотоальбому «Бортництво Полісся», який вміщує 16 наукових статей провідних науковців і краєзнавців, які розробляли цю тематику [2].

Міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко повідомив, що нові елементи Національного переліку нематеріальної культурної спадщини представляють всю Україну і це дуже важливо, оскільки це свідчить про незламність української культури та її життєздатність, попри всі намагання російського агресора знищити нашу ідентичність.

Бортництво може стати хорошим чинником для об'єднання не тільки громади, а й Київщини в цілому, тим більше, що у громаді поважають бортників і їхню справу, цікавляться розмаїтими традиціями бортництва, які варто досліджувати й популяризувати.

Тож внесення до Національного переліку нематеріальної культурної спадщини України елемента «Бортництво Київської області» потребує

збереження, підтримки, популяризації та роботи спрямованої як на зростання престижності праці бортника, так і на посилення економічної складової ремесла.

Список використаних джерел:

1. *Агроновини України та світу: офіц. сайт.* URL: agrotimes.ua.
2. *Бортництво Київської області – у національному переліку нематеріальної культурної спадщини України.* URL: <https://koda.gov.ua/bortnyctvo-kyivskoyi-oblasti-u-nacjonalnomu-pereliku-nematerialnoyi-kulturnoyi-spadshhynu-ukrayiny/>.
3. *Мандруй та надихайся: офіц. сайт.* URL: <https://ua-travels.in.ua/>.
4. Ковальчук Г. Програма ЮНЕСКО «Пам'ять світу»: діяльність бібліотек, архівів, музеїв зі збереження документального надбання. *Бібліотечний вісник.* 2007. № 2.
5. Комаренко О.Ю., Василенко В.О. Місце культурних та природних пам'яток країн СНД у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка.* К., 2009. № 97.
6. Маленков Р. *Світова спадщина ЮНЕСКО в Україні, 2021.*
7. *Київська обласна військова адміністрація: офіц. сайт.* URL: <https://koda.gov.ua/turyzm/kyivshhyna-turystychna/>.
8. *Спадщина ЮНЕСКО в Україні.* URL: ukrainaincognita.com/unesco.

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА КИТАЮ, ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

Кучерявий Євгеній Анатолійович,

студент 4 курсу спеціальності «Туризм»,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,

e-mail: kucheriavuyiya@krok.edu.ua

Уварова Ганна Шевкетівна,

к.пед.н., доцент, доцент кафедри туризму,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: hannaus@krok.edu.ua

Нематеріальна культурна спадщина (НКС) – це надбання культури у специфічних формах вияву (мова, фольклор, традиції, звичаї тощо), колективні знання та навички, а також пов’язані з ними інструменти, предмети, артефакти і культурні простори, які транслюються через покоління, відтворюються і живлять почуття етнокультурної самобутності та ідентичності.

Нематеріальна культурна спадщина відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні ідентичності окремої соціальної групи і особистості. Існування нематеріальної спадщини в її великому багатстві є необхідною умовою для збереження культурного розмаїття в умовах зростаючої глобалізації. Взаємне розуміння нематеріальної культурної спадщини різних громад допомагає в проведенні міжкультурного діалогу і виховує взаємну повагу до інших способів життя [1].

Значення нематеріальної культурної спадщини було визнане ЮНЕСКО, яка у 2003 р. ухвалила Конвенцію про охорону цієї спадщини, розвиваючи її когерентне визначення, а саме: “нематеріальна культурна спадщина” означає ті звичаї, форми показу та вираження, знання та навички, а також пов’язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремими особами як частина їхньої культурної спадщини [2]. Ця нематеріальна культурна спадщина, що передається від покоління до покоління, постійно відтворюється спільнотами та групами під впливом їхнього оточення, їхньої взаємодії з природою та їхньої історії і формує у них почуття самобутності й наступності, сприяючи таким чином повазі до культурного різноманіття й творчості людини. Для цілей цієї Конвенції до уваги береться лише та нематеріальна культурна спадщина, яка є сумісною з існуючими міжнародними договорами з прав людини, з вимогами взаємної поваги між спільнотами, групами та окремими особами, а також сталого розвитку [2].

Китай належить до країн світу, яка підтримала Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини і має найбільшу кількість елементів (42) НКС [3]. Важливою складовою нематеріальної культурної спадщини Китаю

є різноманітні традиційні практики, усна спадщина, мистецтво та акторська майстерність. Розглянемо окремі з них, які відіграють значну роль у розвитку туризму в країні (табл. 1).

Таблиця 1

Елементи нематеріальної культурної спадщини Китаю

Назва НКС	Рік включення до списку
Тайцзицюань	2020
Китайський тінювий ляльковий театр	2011
Розповідь Хечжен Імакан	2011
Пекінська опера	2010
Китайська каліграфія	2009

Джерело: складено на основі [3]

Тайцзицюань – це традиційна фізична практика, яка характеризується розслабленими круговими рухами, які працюють у поєднанні з регуляцією дихання та вихованням праведного й нейтрального розуму. Виникши в середині сімнадцятого століття в повіті Веньсянь провінції Хенань у центральному Китаї, цей елемент зараз практикується по всій країні людьми різного віку та різними етнічними групами [4].

Нині мистецтво тайцзицюань вже набуло поширення у понад 100 країнах та регіонах. У всьому світі кількість людей, які займаються гімнастикою Тайцзицюань, становить близько 100 млн осіб. Групи людей, які роблять вправи прямо на вулиці – звичайне явище, особливо в ранковий та вечірній час. У селах Китаю функціонує велика кількість шкіл тайцзицюань, на навчання до яких з'їжджаються туристи з усіх куточків земної кулі з метою навчання та удосконалення своїх навичок. Також тут проводяться масштабні спортивні заходи та змагання.

Серед людей похилого віку та людей середнього віку тайцзицюань вже став одним із найулюбленіших видів оздоровчої гімнастики, оскільки його повільні рухи мають велику користь для здоров'я. Тайцзицюань став своєрідною туристичною візитною карткою китайської культури, оскільки це бойове мистецтво найбільш повно поєднує в собі принципи традиційної культури, мислення та естетичну форму [5].

Китайський тінювий ляльковий театр – це форма театру, в якій розігруються барвисті силуети фігур зі шкіри чи паперу у супроводі музики та співу. Фігурки, якими ляльководи маніпулюють стрижнями, створюють ілюзію зображень, що рухаються, на напівпрозорому тканинному екрані, що світиться ззаду [6]. Для туриста буде дуже цікаво побувати на такому заході, щоб проникнутись цією атмосферою та подивитись на шоу.

Розповідь Хечжен Імакан має важливе значення для світогляду та історичної пам'яті етнічної меншини Хечжен у північно-східному Китаї. Оповідання Імакан, яке розповідається мовою хечжень і має як віршовану, так

і прозову форми, складається з багатьох незалежних епізодів, що зображують племінні союзи та битви, включаючи поразку монстрів і загарбників героями хечжень. Ця усна спадщина підкреслює захист етнічної ідентичності та територіальної цілісності, зберігає традиційні знання про шаманські ритуали, риболовлю та полювання [7].

Оскільки, цей вид нематеріальної культурною спадщини потребує термінової охорони, потрібно зробити усе можливе, щоб популяризувати та створити ті умови, за яких Імакан не буде під загрозою зникнення, оскільки Імакан відіграє важливу роль у збереженні рідної мови, релігії, фольклору та звичаїв.

Синтетичним виконавчим мистецтвом, в якому представлені міміка, жести, рухи, є Пекінська опера [3]. Вона зародилася в Китаї наприкінці XVIII ст. і одразу здобула прихильників. Упродовж XX ст. Пекінська опера інтенсивно розвивалася, про що свідчить виникнення різноманітних шкіл цього мистецтва. Нині в столиці Китаю вистави Пекінської опери йдуть цілий рік. Вони привертають численних любителів цього виду театралізованих вистав з усього світу, чим позитивно впливають на формування туристичного потоку до країни.

Китайська каліграфія – це мистецтво зображення ієрогліфів, що дозволяє не тільки відобразити зміст тексту, а й передати його настрій [3]. Китайська каліграфія дотримується особливих правил (їх п'ять) зображення письмових знаків і п'яти основним стилям. Найпростішим і найбільш популярним стилем є Кайшу. З нього починається навчання дітей та іноземців, зокрема туристів, які цікавляться цим мистецтвом. Кайшу не містить складних елементів, кожен ієрогліф виписується дуже ретельно. Саме тому цей стиль писемності доступний для кожного і дозволяє оволодіти китайською мовою на належному рівні.

Отже, елементи НКС є важливими туристичними ресурсами, які можна використовувати для створення інноваційного туристичного продукту. Так, культурно-пізнавальні тури до країни, стануть ще більш популярними як для місцевого населення, так і для іноземців, якщо туристам запропонувати різноманітні види мистецтв, познайоми зі звичаями і традиціями населення в різних регіонах Китаю, організувати майстер-класи з фізичної практики, навчання китайської каліграфії, яка є справжнім скарбом китайського народу.

Список використаних джерел:

1. Що таке нематеріальна культурна спадщина? URL: <https://demcult.org/shho-take-nematerialna-kulturna-spad/>
2. ЮНЕСКО. Міжнародна конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. Париж, 2003 р. URL: http://www.unesco.org/pv_obj_cache/pv_obj_id_7CA8081DB26F8913A1D7A452112B09B99CF80100/filename/03-82-Russe.pdf
3. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. URL: [https://ich.unesco.org/en/lists?text=&country\[\]=00045&multinational=3&display1=inscription1D#tabs](https://ich.unesco.org/en/lists?text=&country[]=00045&multinational=3&display1=inscription1D#tabs)

4. Тайцзицюань. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/taijiquan-00424>
5. Родина Тайцзицюань. URL: <https://smitsmitty.livejournal.com/238081.html>
6. Китайський ляльковий театр. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/chinese-shadow-puppetry-00421>
7. Розповідь Хечжен Імакан. URL: <https://ich.unesco.org/en/USL/hezhen-yimakan-storytelling-00530>

ТВАРИННИЙ СВІТ В НЕМАТЕРІАЛЬНІЙ КУЛЬТУРНІЙ СПАДЩИНІ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ТУРИЗМУ

Кара Олексій Володимирович,
студент 4 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: karaov@krok.edu.ua

Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua

Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини 2003 р. – це міжнародний документ, який сприяє охороні, збереженню та популяризації культурного розмаїття країн та народів світу. Нематеріальна культурна спадщина (НКС) – це кращі зразки світової цивілізації, які потребують дбайливого ставлення та збереження.

«Нематеріальна культурна спадщина означає практики, уявлення, вираження, знання, навички, а також пов'язані з ними інструменти, об'єкти, артефакти та культурні простори, які спільноти, групи та, у деяких випадках, окремі особи визнають частиною їхню культурну спадщину. Ця нематеріальна культурна спадщина, що передається від покоління до покоління, постійно відтворюється спільнотами та групами у відповідь на навколишнє середовище, їх взаємодію з природою та їхню історію, і забезпечує їм відчуття ідентичності та безперервності, таким чином сприяючи повазі до культурного різноманіття та творчість людини. Для цілей цієї Конвенції розглядатиметься лише така нематеріальна культурна спадщина, яка сумісна з існуючими міжнародними документами з прав людини» [1].

Упродовж існування та розвитку людства безпосередню цінність мали і тварини. Вони є невід'ємною часткою нематеріальної спадщини. Освоєння тваринного світу почалося ще у період кочового способу життя та супроводжує нас по сьогоднішній день. Деякі види взаємодії із тваринами вже зникли як рудимент, проте залишились і ті, які стали певною традицією. Нове життя в них може надихнути популяризація у сфері туризму.

Виділимо елементи НКС, які пов'язані з тваринним світом, їх залученням у культурне середовище, та проаналізуємо їх. Залежно від умов кожна традиція має свою зону поширення (табл.1).

Transhumance – це форма скотарства при якій навесні та восени пастухи займаються перегоном тисячі тварин через гірські та рівнинні регіони, де формуються відносини між людиною та природою. Пастухи, носії традицій, мають глибокі знання про навколишнє середовище, завдяки чому зберігається екосистема. Тому, такий метод тваринництва є одним з ефективних для

збереження екобалансу між природою та діяльністю людини. Також така практика обумовила і навички пов'язані із усіма видами ремісничого та харчового виробництва. Вона передається із покоління в покоління, у багатьох випадках худобу супроводжують цілі родини [2].

Саме перегони Transhumance і є спадщиною для індивідуального використання. Загалом супроводжувати худобу між двома географічними кліматичними регіонами – нелегка задача. Відбувається це явище лише два рази на рік. Тобто складний маршрут та сезонність негативно вплинуть на популяризацію. Але даний елемент може бути частиною джайлоо-туризму, де туристи-екстремали мають можливість відчутти і побачити всі особливості звичаїв і традицій, побувати в екологічно чистому середовищі.

Таблиця 1

Тваринний світ в нематеріальній культурній спадщині ЮНЕСКО

Назва	Рік включення	Країни поширення
Transhumance, сезонний перегін худоби міграційними шляхами в Середземномор'ї та Альпах	2019	Італія, Австрія, Греція
Класична верхова їзда та Вища школа іспанської верхової їзди	2015	Австрія
Верблюжі перегони, соціальна практика та святкова спадщина, пов'язана з верблюдами	2020	ОАЕ, Оман
Ардха на конях і верблюдах	2018	Оман
Соколине полювання, жива людська спадщина	2021	ОАЕ, Австрія, Бельгія, Хорватія, Чехія, Франція, Німеччина, Угорщина, Ірландія, Італія, Казахстан, Південна Корея, Киргизстан, Монголія, Марокко, Нідерланди, Пакистан, Польща, Португалія, Катар, Саудівська Аравія, Словаччина, Іспанія, Сирія

Джерело: складено на основі [2-6]

Надзвичайно привабливою для туризму є **Класична верхова їзда та Вища школа іспанської верхової їзди (Відень, Австрія)**. Ця унікальна практика заснована на принципі доглядання людиною за тваринами з самого народження, що формує між ними особливі стосунки. Навчанням нових курсантів займаються вже досвідчені вершники, які вчать доглядати за кіньми, правильно утримувати їх та використовувати обладнання. Сформувалась ціла система взаємовідносин, коли величезна кількість спеціалістів (селекціонери, вершники, ветеринари, сідельники, ковалі, кравці та ін.) розводять коней Ліпціанер білосніжної породи, зберігаючи традиції та звичаї школи та

забезпечуючи розвиток конярства [3].

У туризмі цей елемент є надзвичайно популярним. У Відні Іспанська школа верхової їзди розташована у комплексі королівського палацу Хофбург. І саме вдале розміщення дозволяє туристам бути присутніми на святах, кінних спектаклях, знайомитись з унікальним культурним надбанням.

Верблюжі перегони – традиція бедуїнів, яка визнана на державному рівні. Для її збереження були створені окремі установи, центри та навіть федерація перегонів і клубів. Тварин відбирають за різними критеріями і тренують на іподромах. У раунді перегонів беруть участь до 20 верблюдів, а дистанція визначається на основі віку тварини. Дана традиція – це частина кочового способу життя. Її важливість і безперервність у бедуїнському суспільстві пов'язані з визначною роллю верблюдів у середовищі пустелі [4].

Ардха на конях і верблюдах – відбувається у день Алардха (арабською означає «день фестивалю»), де вершники показують свій рівень майстерності, вміння поводитися з тваринами. Під час святкувань можна побачити показ традиційних дій, таких як лежачі коні та верблюди, їзда стоячи, з'єднання рук з іншим вершником на великій швидкості та інші подібні дії. Також демонстрації супроводжують такі види традиційного мистецтва, як декламування віршів. Ця практика характерна для багатьох регіонів Оману, є невід'ємною частиною життя суспільства і демонструє відданість традиціям та звичаям, любов до тварин [5]. Верблюжі перегони та Ардха на конях і верблюдах можуть бути цікавими для туристів, як складова подієвого туризму.

Соколине полювання – створення унікальних стосунків між сокольниким та соколом (орлом або яструбом), «це традиційне мистецтво та практика дресирування та польоту соколиків», якому понад 4 тис. років. Поширюється серед країн Азії та Європи, через що має різні традиції та етнічні принципи. Спочатку це був спосіб добування їжі, але згодом, – як можливість спілкуватися з навколишнім природним середовищем. Сокольнічі у такий спосіб підтримують зв'язок із минулим. Наразі існує ціла система щодо збереження і розвитку цієї традиції: наставництво, центри розведення, тренувальні клуби, соколині лікарні, природоохоронні інституції тощо [6]. Щоб знайомити туристів із даним елементом варто організовувати тематичні тури. Соколине полювання – одна з найбільш привабливих подій через її широке розповсюдження.

Отже, представлену НКС можливо використовувати у туризмі, але її важко оцінити загалом. А оскільки кожний елемент є унікальним, варто звернути увагу на кожний окремо.

Найбільш популярним із представлених елементів є Вища школа іспанської верхової їзди у Відні, відвідування якої включено у програми багатьох турів, враховуючи надзвичайно вигідне місце розташування в центрі Європи. Інші елементи більш привабливі для туристів, що полюбують подієвий туризм або екстремальний. Також є недолік сезонності, тому це викликає свої складнощі.

На нашу думку, варто популяризувати вищезазнані елементи НКС, залучати у програми екскурсійних турів, пропонуючи відвідування відповідних подій (свят, фестивалів), або робити конкретні тематичні тури для різних категорій туристів. Кожний елемент, враховуючи його унікальність, важливо залучати у туризм, популяризуючи кращі зразки світової нематеріальної культурної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL: <https://ich.unesco.org/en/convention>
2. Transhumance, сезонний перегін худоби міграційними шляхами в Середземномор'ї та Альпах. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/transhumance-the-seasonal-droving-of-livestock-along-migratory-routes-in-the-mediterranean-and-in-the-alps-01470>
3. Класична верхова їзда та Вища школа Іспанської школи верхової їзди у Відні. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/classical-horsemanship-and-the-high-school-of-the-spanish-riding-school-vienna-01106>
4. Перегони на верблюдах, соціальна практика та святкова спадщина, пов'язана з верблюдами. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/camel-racing-a-social-practice-and-a-festive-heritage-associated-with-camels-01576>
5. Кінь і верблюд Ardhan. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/horse-and-camel-ardhan-01359>
6. Соколине полювання, жива людська спадщина. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/falconry-a-living-human-heritage-01708>

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ТУРИЗМ: МИСТЕЦТВО ТАНЦЮВАТИ

Нагайнікова Катерина Олексіївна,
студентка 3 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: nahainikovako@krok.edu.ua

Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua

Виконавське мистецтво – невід’ємна складова нематеріальної культурної спадщини народів світу, що користується величезною популярністю у туризмі.

Відповідно до ст.2 Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини «нематеріальна культурна спадщина» (НКС) проявляється у різних галузях, у т.ч. у виконавському мистецтві [1]. «Виконавське мистецтво варіюється від вокальної та інструментальної музики, танцю та театру до пантоміми, співаних віршів тощо. Вони включають численні форми культурного вираження, які відображають людську творчість, і які також певною мірою присутні в багатьох інших сферах нематеріальної культурної спадщини» [2].

Танець – самобутня складова виконавського мистецтва. Кожен танець відповідає характеру й духу того народу, в середовищі якого він зародився і розвивається. Виконавське мистецтво, танцювальна культура користуються величезною популярністю в туризмі, привертаючи увагу своєю унікальністю та емоційною складовою.

Проаналізуємо Репрезентативний список НКС ЮНЕСКО та виділимо танцювальне мистецтво різних регіонів світу у географічному розмаїтті, а саме:

- Фламенко (Іспанія, 2010 р.);
- Коло, традиційний народний танець (Сербія, 2017 р.);
- Народні пісні та танці Калбелії Раджастану (Індія, 2010);
- Танець Ісукуті народів Ісукуха та Ідакхо Західної Кенії (Кенія, 2014 р.);
- Танго (Аргентина, Уругвай, 2009 р.) та ін.[3].

Фламенко – один із найвідоміших і найпопулярніших танців світу, який є складовою самобутньої культурної традиції Іспанії, її візитівкою, танець, який активно передається від покоління до покоління. Але фламенко – це не просто танець. У Репрезентативному списку НКС – це «мистецьке вираження», що поєднує і пісню, і танець, і музику.

Він зародився в Андалусії, на півдні країни. Це танець пристрасті, глибоких емоцій і почуттів під акомпанемент гітари, що давно вже стало мистецтвом, з використанням кастаньєт, плескання в долоні та тупотінням.

Фламенко виконується під час різноманітних заходів, на громадському та місцевому рівнях. Величезну роль у збереженні та поширенні традиції є клуби фламенко. У Репрезентативному списку фламенко знаходиться з 2010 р. [4].

Коло – це традиційний народний сербський танець, який виконується під час різноманітних громадських святкувань, на місцевих заходах, у сімейному колі, залучаючи всіх членів місцевої громади. Це колективний танець, який виконують танцюристи, тримаючись за руки і рухаючись по колу. Найпоширеніший спосіб передачі навичок – це безпосередня участь у танці. Також знання здобуваються через звичайну систему освіти та в балетних і музичних школах, пробуджуючи в учнів бажання вчитися та вдосконалювати власну успішність. У країні розвинена система культурно-мистецьких товариств і колективів народного танцю. До Репрезентативного списку НКС танець був включений у 2017 р. [5].

Народні пісні та танці Калбелії Раджастану. Надзвичайно цікавий традиційний танець збережено у громади Калбелії (Раджастан, Індія). Це танець мешканців пустелі Тар, які професійно ловили змії. Танець виконують жінки, які у традиційних костюмах з рясно розшитими маленькими дзеркалами та срібними нитками, в татуюваннях, кружляють у чорних спідницях, повторюючи рухи змії. До Репрезентативного списку елемент внесено у 2010 р. [6].

Музично-танцювальне мистецтво є складовою самобутньої культури народів Африки. Серед них, танець **Ісукуті** – традиційна вистава в Західній Кенії. Свою назву отримав від барабанів, які використовують під час його виконання, і супроводжуються рогом антилопи та металевими брязкальцями. Танець швидкий, енергійний та пристрасний, який супроводжується грою на барабанах та співом. Він виконується у культурному середовищі місцевих громад під час різних святкувань, пов'язаних з етапами життя людини (народження, ініціація, весілля, похорони, свята та ін.). Включено до Репрезентативного списку у 2014 р. [7].

Танго – один з найпопулярніших танців світу, ціле мистецтво рухів, емоцій, поезії, пристрасності, музики. Зародився в Буенос-Айресі (Аргентина) та Монтевідео (Уругвай) у бідних портових міських районах. Музика танго – це синтез різноманітної музичної культури Європи, Африки та Америки. Має унікальну історію, від популярності до заборони і відродження. На сьогодні в Аргентині щорічно проводиться чемпіонат світу з аргентинського танго. Танго також включено в святкування національної спадщини в Аргентині та Уругваї. Внесено у Репрезентативний список у 2009 р. [8].

Танцювальне мистецтво привертає увагу туристів з усього світу і є складовою туристичного продукту. Аргентинське танго, фламенко відомі у всьому світі та включені у програми екскурсійних турів. Туризм також може сприяти популяризації танцювальної спадщини Сербії, Індії, Кенії та інших країн, привертаючи увагу відвідувачів, і створюючи можливість для розвитку місцевих громад.

До Репрезентативного списку НКС України, на нашу думку, варто включити гопак – український традиційний танець, який є візитівкою українського танцювального мистецтва, один із найяскравіших та найкрасивіших танців світу.

Наразі, коли на території України йде війна, необхідно максимально залучати кращі зразки української культури до охорони та збереження, розширюючи як Національний перелік елементів НКС, так і поповнюючи списки НКС людства.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини: від 04.10.1988 р. № 6673-XI. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_089
2. Performing arts (such as traditional music, dance and theatre). Нематеріальна культурна спадщина ЮНЕСКО: офіц. сайт. URL: <https://ich.unesco.org/en/performing-arts-00054>
3. Нематеріальна культурна спадщина ЮНЕСКО: офіц. сайт. URL: <https://ich.unesco.org/en/home>
4. Фламенко. URL <https://ich.unesco.org/en/RL/flamenco-00363>
5. Коло, традиційний народний танець. URL <https://ich.unesco.org/en/RL/kolo-traditional-folk-dance-01270>
6. Народні пісні та танці Калбелії Раджастану. URL <https://ich.unesco.org/en/RL/kalbelia-folk-songs-and-dances-of-rajasthan-00340>
7. Танець Ісукуті народів Ісукха та Ідакхо Західної Кенії. URL: <https://ich.unesco.org/en/USL/isukuti-dance-of-isukha-and-idakho-communities-of-western-kenya-00981>
8. Танго. URL <https://ich.unesco.org/en/RL/tango-00258>

«ЖИВА СПАДЩИНА» І ТУРИЗМ: УНІКАЛЬНИЙ СВІТ ГОНЧАРСТВА

*Плисенко Павло Ігорович,
студент 4 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: plisenkopi@krok.edu.ua*

*Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua*

Нематеріальну культурну спадщину (НКС) називають «живою спадщиною», вона передається із покоління в покоління і є унікальним здобутком світової цивілізації.

Серед елементів НКС у культурному середовищі країн і народів світу значне місце займає гончарство і кераміка, це і життєвий побут, мистецтво, та історія багатьох поколінь. Гончарство – це виготовлення посуду та інших предметів (кахель, іграшки, прикраси та ін.) з глини. Кераміка – це вироби із обпаленої глини, а також з різними мінеральними добавками. Термін «кераміка» грецького походження і означає «глина».

У Списках НКС ЮНЕСКО велика кількість елементів – це охорона і збереження гончарних та керамічних виробів, які широко залучаються або можуть бути залучені у туристичну діяльність. Виділимо та проаналізуємо деякі з них (табл.1).

Таблиця 1

Гончарство як елемент нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО

Назва елементу НКС	Країна	Рік включення
Навички виготовлення глиняного посуду в районі Кгатленг Ботсвани	Ботсвана	2012
Майстерність кераміки Хорезу	Румунія	2012
Традиційне майстерність виготовлення чині	Туреччина	2016
Гончарні вміння жінок Сейнане	Туніс	2018
Традиція косівської мальованої кераміки	Україна	2019

Джерело: складено на основі [1]

Навички виготовлення глиняного посуду в районі Кгатленг Ботсвани.

На південному сході Ботсвани практикуються навички виготовлення глиняного посуду. Гончарством займаються жінки, які виготовляють горщики різних форм, стилю, дизайну, що пов'язано з традиціями та

звичаями, релігійними практиками. Горщики широко використовуються у побуті: для приготування їжі, переносу води, зберігання напоїв (наприклад, пива), зберігання продуктів, лікувальних ритуалів та ін. Носіями культури є місцева громада, яка передає навички у сім'ях. Але цей елемент знаходиться під загрозою зникнення у зв'язку з відсутністю мотивації у молоді вчитись гончарству, з конкуренцією масового виробництва іншого посуду. Тому, даний елемент включений у Список НКС, що потребує термінової охорони, у 2012 р. [2]. Популяризації практики може сприяти туризм, створення осередків гончарства на місцевому та державному рівнях, вироблення сувенірної продукції.

Майстерність кераміки Хорезу. Кераміка Хорезу є одним із найпопулярніших гончарних традиційних виробів Румунії. У цьому містечку знаходиться один із найбільших осередків традиційної народної творчості країни. Тут виготовляють червону кераміку. Праця чоловіків та жінок розділена. Чоловіки виготовляють гончарні предмети, використовуючи спеціальну пальцеву техніку, а жінки прикрашають їх традиційними мотивами за допомогою специфічних технік та інструментів, що визначає унікальність цієї кераміки.

Збереження і поширення практики відбувається у родинях, у майстернях, на ярмарках, виставках та фестивалях. Туристи можуть відвідати масові заходи, взяти участь в майстер-класах, купити продукцію, яка дуже широко представлена для продажу. До Репрезентативного списку НКС людства внесено у 2012 р. [3].

Традиційна майстерність виготовлення Чині – традиційної глазурованої плитки та кераміки ручної роботи, яка є унікальним зразком гончарства Туреччини. По всій країні на фасадах традиційної та релігійної архітектури, у будинках, внутрішніх приміщеннях можна побачити оздоблення цієїєю плиткою. Виготовляється також і побутова кераміка. Є певні особливості підготовки глини, перенесення малюнків на поверхню за допомогою вугільного пилу, малювання вручну контурів візерунків, фарбування в різні кольори, глазурювання та обпалення. В країні сформувалась ціла мережа передачі практики в родинях, майстернях, освітніх закладах різних рівнів. Включено до Репрезентативного списку НКС людства у 2016 р. [4].

Туристи з усього світу можуть познайомитися з унікальною «чині» на екскурсіях, у музеях (наприклад, Музей турецького та ісламського мистецтва у Бурсі, Музей Садберк Ханім у Стамбулі та ін.), купуючи сувенірну продукцію, беручи участь у різноманітних просвітницьких та туристичних заходах.

Гончарні вміння жінок Сейнана – це традиційна практика виготовлення теракотових виробів для побуту у Тунісі (посуд, ляльки, фігурки тварин та ін.). Включено до Репрезентативного списку НКС людства у 2018 р. У гончарстві задіяні жінки, від етапу створення виробів до їх реалізації. Важливо, що популяризації практики сприяє Національне управління ремесел, що

організовує навчальні курси для молодих жінок. Туристи можуть придбати продукцію у її виробників, у т.ч. в селах, на прилеглих дорогах [5].

Традиція косівської мальованої кераміки – це унікальне явище української культури, яка поширена в етнографічному ареалі Гуцульщини, та пов'язана з соціальним та культурним життям гуцулів. Це використання спеціальних технік і виготовлення з місцевої сірої глини посуду, іграшок, обрядових речей, кахлів. Традиційними кольорами є зелений і жовтий, особливістю – є образне оформлення орнаменту. На сьогодні сформована ціла система передачі знань і навичок від покоління до покоління у сімейних та ремісничих майстернях, через неформальну та академічну освіту, через музейну діяльність, майстер-класи. Важлива підтримка популяризації спадщини на місцевому та державному рівнях. Включено до Репрезентативного списку НКС людства у 2019 р. [6].

Косівська мальована кераміка користується надзвичайною популярністю у туристів, чому сприяє насамперед активна діяльність місцевих громад щодо популяризації спадщини, просвітницька діяльність музеїв у Коломиї, Косові, інших музейних закладів, проведення фестивалів, виставок, участь у майстер-класах та ін.

На сьогодні величезною загрозою щодо охорони і збереження НКС є війна. Варто зазначити, що із 57 елементів Національного переліку НКС, 31 елемент було додано до списку у другій половині 2022 р., що пов'язано із нагальною необхідністю збереження спадщини під час війни на території України [7].

Гончарство є унікальним світом різноманітних культур, звичаїв та традицій, а кожний виріб – це втілення знань і вмінь багатьох поколінь. Гончарні вироби користуються популярністю у туристів, тому популяризація кращих зразків світового надбання НКС у туризмі, враховуючи основні принципи сталого розвитку, є прекрасною можливістю для їх збереження та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. URL: <https://ich.unesco.org/en/lists>
2. Навички виготовлення глиняного посуду в районі Кгатленг Ботсвани. URL: <https://ich.unesco.org/en/USL/earthenware-pottery-making-skills-in-botswanas-kgatlang-district-00753>
3. Майстерність кераміки Хорезу. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/craftsmanship-of-horezu-ceramics-00610>
4. Традиційна майстерність виготовлення Чуні. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-craftsmanship-of-ini-making-01058>
5. Гончарні вміння жінок Сейнана. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/pottery-skills-of-the-women-of-sejnane-01406>
6. Традиція косівської мальованої кераміки. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/tradition-of-kosiv-painted-ceramics-01456>
7. Національний перелік нематеріальної культурної спадщини. Міністерство культури та інформаційної політики України: офіц.сайт. URL: <https://mkp.gov.ua/content/nematerialna-kulturna-spadshchina.html>

СЕКЦІЯ 4.
СПАДЩИНА ЮНЕСКО В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ:
ОХОРОНА І ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

***Кнаус Дар'я Костянтинівна,**
студентка 4 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: knausdk@krok.edu.ua*

***Мелько Людмила Федорівна,**
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua*

Культурна спадщина – душа нації, важлива складова її культурної самоідентифікації. Культурна спадщина є потужним туристичним ресурсом.

Під час військової агресії на території України постраждало понад 550 культурних об'єктів. Серед них знищені Іванківський історико-краєзнавчий музей (Київська обл.), Національний літературно-меморіальний музей Г.С. Сковороди (Харківська обл.), Художній музей імені Куїнджі (Маріуполь.), зруйновано та пошкоджено Чернігівську центральну міську бібліотеку імені М.Коцюбинського, музей-заповідник М.Коцюбинського (Чернігів), Садиба Кеніга в Тростянці (Сумська обл.), Харківський художній музей, Харківський державний академічний театр ляльок, Дніпровський будинок органної і камерної музики та багато інших об'єктів. У березні 2022 р. Міністерство культури та інформаційної політики України оголосило збір інформації щодо пошкоджень та руйнувань об'єктів культурної спадщини, вчинених російськими окупаційними військами.

У Києві від ракетних атак постраждали архітектурні пам'ятки, купол Будинку вчителя, історичні корпуси Київського національного університету, фасади музеїв імені Богдана та Варвари Ханенків, Національна картинна галерея, частина пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – парку імені Тараса Шевченка та інші об'єкти культурної спадщини [1, 2].

Уряд, громадські організації, мешканці роблять все можливе, щоб зберегти культурні об'єкти від знищення. Важливо у такі складні часи навчитися зберігати пам'ятки історії і культури, музейну спадщину. В історії світової культури є приклади по збереженню культурної спадщини, які варто вивчати.

Перша музейна евакуація в історії Європи відбулась в Іспанії в 1936 р., коли фонди культурних інституцій, щоб вберегти від бомбардувань, було переміщено в підвальні приміщення, перекриття верхніх поверхів зміцнювали

мішками з піском, а вікна ж забивали фанерними листами. Музейні експонати перевозили й в інші частини країни, в більш безпечні місця. Також успішний приклад евакуації музейних фондів у роки Другої світової війни продемонстрували Лувр та найбільші музеї Франції, коли безцінні артефакти було вивезено до провінційних музеїв, до замків у різних куточках країни. І не дивлячись на те, що Лувр зазнав однієї із найдовших окупацій, після війни головні шедеври повернулися неушкоджені [3].

З перших днів війни Україна робить все можливе для збереження культурної спадщини. На основі інформаційних ресурсів узагальнено основні шляхи збереження культурної спадщини в Україні під час війни [4, 5, 6].

Зв'язок з міжнародними організаціями та інституціями, міжнародною спільнотою. Україна знаходиться в тісному зв'язку із світовою спільнотою. ЮНЕСКО посилює охоронні заходи щодо захисту культури в Україні: підтримка постійного контакту з відповідними установами, громадянським суспільством та професіоналами, пропозиція позначення культурних об'єктів і пам'яток емблемою «Блакитний щит» Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 р., супутниковий моніторинг пошкоджень [4].

Питаннями збереження культурної спадщини опікується Міністерство культури та інформаційної політики, органи держаної влади та місцевого самоврядування при підтримці громадських організацій, волонтерів, мешканців.

Створено спеціальний Штаб порятунку спадщини, роботу якого координує ЮНЕСКО та міжнародні організації: Міжнародна рада музеїв, Міжнародний центр з дослідження, збереження та реставрації культурних цінностей та ін. За підтримки штабу Національний музей Революції гідності розробив для музеїв інструкцію щодо дій в умовах війни [5].

Маркування об'єктів культурної спадщини міжнародним знаком «Блакитний щит». Це надає пам'яткам статусу посиленого захисту відповідно до Гаазької конвенції 1954 р.

Захист пам'яток на місцях. Пам'ятки обгортають вогнетривкими та захисними матеріалами, фанерними щитами та мішками з піском чи землею. Наведемо приклади. У Києві захистили пам'ятники княгині Ользі, Ярославу Мудрому, Лесі Українці, Тараса Шевченка та ін. Проведені роботи із захисту вітражів Київського фунікулера. В Одесі захистили пам'ятник Дюку Рішельє. У Чернівцях дерев'яними та металевими щитами захистили вітражі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, приміщення якого є об'єктом ЮНЕСКО. У Львові унікальні вітражі сакральних пам'яток закрили захисними екранами, скульптури обклали скловатою, обмотали фольгою та одягли спеціальні мішки, у т.ч. в на площі Ринок – об'єкту ЮНЕСКО [5,6].

Вивіз експонатів у безпечне місце. Українські музеї експонати переміщують до сховищ, а найцінніші вивозять у більш безпечні місця. Частина

музеїв змогли вивезти найбільш цінні експонати.

Відцифрування об'єктів. Багато пам'яток не можливо перемістити до сховищ або захистити ззовні, їх можна зберегти в електронному форматі. Для цього використовують 3D сканування. Це новітня технологія по збереженню культурної спадщини, яка надає змогу детально зафіксувати всі параметри пам'ятки, щоб потім можна було відновити пам'ятку, якщо вона буде пошкоджена. Такі проекти вже реалізуються у Києві, Львові. У Львові зокрема вже відцифрували декілька об'єктів Вірменського ансамблю, Преображенську церкву, дерев'яну церкву Пресвятої Трійці [5,6].

ЮНЕСКО з данською організацією Blue Shield Danmark ініціювали проєкт щодо збору цифрових 3D-копій пам'яток України на платформі Backup Ukraine.

Надзвичайно активно долучаються до збереження нашої спадщини й інші країни та спільноти: Комітет допомоги українським музеям (Польща), Мережа захисту культурних цінностей України (Німеччина), Мережа європейських музейних організацій та ін. [6].

«Ми повинні берегти культурну спадщину в Україні як свідчення минулого, а також як каталізатор миру та єдності для майбутнього, яке міжнародне співтовариство має захищати та зберігати», – зазначила Одрі Азуле, генеральний директор ЮНЕСКО [3].

Тільки спільними зусиллями можна зберегти культурну спадщину країни і відстояти право на свободу і незалежність.

Список використаних джерел:

1. Міністерство культури та інформаційної політики оголошує збір інформації про руйнування об'єктів культурної спадщини України. URL: <https://www.mkp.gov.ua/news/6954.html>
2. Зруйнована культурна спадщина України. <https://culturecrimes.mkp.gov.ua/>
3. Колодка І. Пам'ятки культури та збройні конфлікти: захист та збереження. URL: <https://spadshchyna.lviv.ua/pamyatky-kultury-ta-zbrojni-konflikty-zahyst-ta-zberezhennya-2/>
4. Зникаюча спадщина в Україні: ЮНЕСКО посилює охоронні заходи. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/endangered-heritage-ukraine-unesco-reinforces-protective-measures>
5. Пам'ятки під обстрілами: як захистити культуру від війни. URL: <https://zt.20minut.ua/kul-tura/pamyatki-pid-obstrilami-yak-zahistiti-kultururu-vid-viyni-11603231.html>
6. Перемогти і зберегти: як в Україні захищають пам'ятки від війни. URL: <https://discover.ua/inspiration/peremohty-i-zberehty-yak-v-ukrayini-zakhyshchayut-pamyatky-vid-viynu>

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКОМУ АГРЕСОРУ: РОЛЬ ЮНЕСКО

Рахно Олена Вікторівна,

*студентка 3 курсу спеціальності «Готельно-ресторанна справа»,
Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,*

м. Київ, Україна

e-mail: RakhnoOV@krok.edu.ua

Рибак Ірина Вікторівна,

*к.політ.н., заступник директора з наукової та методичної роботи,
Фаховий коледж ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,*

м. Київ, Україна

e-mail: rybakIV@krok.edu.ua

Культурна дипломатія – це різновид публічної дипломатії, який передбачає «обмін ідеями, інформацією, творами мистецтва та іншими аспектами культури між державами й народами з метою зміцнення взаєморозуміння» [1]. Попри те, що культурній дипломатії часто не надається належного значення, вона відіграє важливу роль у досягненні цілей зовнішньої політики держави. Це особливо актуально для України, яка має стратегічно протистояти російському нарративу та перемагати його, адже головною ціллю агресора все ж є українська ідентичність.

Вагому й потужну роль у промоції української культури й створенні належних протидій на міжнародному культурному фронті відіграє ЮНЕСКО. Після вторгнення агресора на територію України, 3 березня 2022 р., ЮНЕСКО опублікувала офіційну заяву. Так, генеральна директорка ЮНЕСКО пані Одрі Азуле закликала «охороняти українську культурну спадщину, яка свідчить про багату історію країни та включає: сім її об'єктів, які розташовані, зокрема, у Львові, Києві, Одесі і Харкові – членах Мережі творчих міст ЮНЕСКО до Всесвітньої спадщини; національні архіви, деякі з них внесені до Реєстру ЮНЕСКО «Пам'ять світу»; місця вшанування трагедії Голокосту» [2]. ЮНЕСКО вимагає негайного припинення нападів на цивільні об'єкти – школи, університети, меморіальні місця, культурні і комунікаційні інфраструктури, а також висловлює жаль стосовно жертв серед цивільного населення, зокрема студентів, викладачів, художників, науковців і журналістів. До них належать також жінки і діти, особливо дівчата, які постраждали від конфлікту та переміщення [2].

18 березня 2022 р. Комітет з охорони культурної спадщини ЮНЕСКО ухвалив декларацію щодо війни в Україні. Згідно із текстом документу, Росія повинна припинити будь-які форми пограбування, незаконного привласнення та вандалізму, спрямовані проти культурних цінностей. ЮНЕСКО також закликає РФ дотримуватися зобов'язань відповідно до Гаазької конвенції

1954 р. та ратифікувати Другий протокол до неї. Декларація пропонує Україні у тісній координації з ЮНЕСКО якнайшвидше позначити ключові об'єкти культурної спадщини захисною емблемою Гаазької конвенції 1954 р. (із зображенням Блакитного щита) [3].

Зараз риторика ЮНЕСКО набуває все більшої синхронізації з прагненнями українців. Адже під час Всесвітньої конференції ЮНЕСКО з культурної політики та сталого розвитку «MONDIACULT 2022» в Мексичі 48 країн підтримали Україну і закликали Росію негайно припинити збройну агресію. «Росія продовжує порушувати зобов'язання, взяті нею в ЮНЕСКО, зокрема за конвенціями 1954, 1970 і 1972 рр. Ми не можемо спостерігати, як одна країна намагається видалити ідентичність та культуру іншої країни. Ми не можемо погодитися на подальші дії, що суперечать Статуту ЮНЕСКО і нашим спільним конвенціям. Ми закликаємо Росію негайно вийти за межі міжнародно визнаних кордонів України і вимагаємо негайного припинення агресії проти України, щоб гарантувати захист від подальшої шкоди і шкоди українській культурній спадщині у всіх її формах» [4].

На сьогодні на порядку денному української культурної дипломатії стоїть питання досягнення повної ізоляції Росії, у тому числі її виключення з ЮНЕСКО [5, 6, 7]. Перша заступниця Міністра закордонних справ України пані Еміне Джапарова зауважила, що «порушено питання щодо повного припинення міжнародними інституціями співпраці з музеями Російської Федерації, адже держава-агресор втратила усі підстави бути членом ЮНЕСКО та її органів [8].

Водночас важливими є конкретні кроки ЮНЕСКО з фінансування культурних потреб України [9]; з розширення можливостей для реєстрації об'єктів культурної спадщини країни в переліку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [10]; долучення українців до подій, що просуватимуть українську ідентичність й гуртуватимуть світ навколо питання захисту України від російського агресора та його застосування повного спектру відповідальності за вчинені злочини проти України [11, 12].

Список використаних джерел:

1. Клименко В. Культурна дипломатія: елегантний тандем мистецтва і політики. URL: <https://www.culturepartnership.eu/ua/article/cultural-diplomacy>
2. ЮНЕСКО закликає Росію негайно припинити війну з Україною задля збереження культурної спадщини. URL: <https://www.nrada.gov.ua/yunesko-zaklykaye-rosiyu-negajno-pryruynyty-vijnu-z-ukrayinoyu-zadlya-zberezhennya-kulturnoyi-spadshhynu/>
3. ЮНЕСКО закликає росіян припинити руйнування культурних цінностей в Україні. URL: <https://detector.media/infospace/article/197667/2022-03-19-yunesko-zaklykaie-rosiyan-pryruynyty-ruynuvannya-kulturnykh-tsinnostey-v-ukraini/>
4. На Всесвітній конференції ЮНЕСКО 48 країн закликали Росію негайно припинити збройну агресію проти України / Мінкультури. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/862608.html>
5. Остапа С. Комітет гуманітарної та інформполітики підтримав звернення парламенту до ООН щодо позбавлення РФ статусу держави-члена ЮНЕСКО. URL: <https://detector.media/infospace/article/199661/2022-05-30-komitet-gumanitarnoi-ta-informpolityky-pidtrymav-zvernennya->

parlamentu-do-oon-shchodo-pozbavlennya-rf-statusu-derzhavy-chlena-yunesko/

6. Понад 200 об'єктів культури знищено в Україні під час повномасштабної війни / ЮНЕСКО. URL: <https://espreso.tv/ponad-200-obektiv-kulturi-znishcheno-v-ukraini-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyuni-yunesko>

7. Чернецька С. Президент України закликав ЮНЕСКО виключити росію зі свого складу: наскільки це реально. URL: <https://podrobnosti.ua/2459126-prezident-ukrani-zaklikav-junesko-vikljuchiti-rosju-z-svogo-skladu-nasklki-tse-realno.html>

8. Україна заклікала ЮНЕСКО припинити співпрацю з російськими музеями. URL: <https://espreso.tv/ukraina-zaklikala-yunesko-priviniti-svivpratsyu-z-rosiyskimi-muzejami>

9. ЮНЕСКО фінансуватиме конкретні потреби культурної сфери України вже цього року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yunesko-finansuvatyme-konkretni-potreby-kulturnoi-sfery-ukrainy-vzhe-tsoho-roku>

10. В ЮНЕСКО надіслали номінаційне дос'є на Одесу. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2022/10/5/161877/>

11. ЮНЕСКО створює базу культурної спадщини в Україні, зруйнованої під час повномасштабної війни з Росією. URL: <https://detector.media/infospace/article/204226/2022-10-27-yunesko-stvoryuie-bazu-kulturnoi-spadshchynu-v-ukraini-zruynovanoi-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyuny-z-rosiieyu/>

12. Україна стала членом комітету ЮНЕСКО із захисту культурної спадщини під час війни. URL: <https://uatv.ua/uk/ukrayina-stala-chlenom-komitetu-yunesko-iz-zahystu-kulturnoyi-spadshhyny-pid-chas-vijny/>

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ХАРКІВЩИНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ

Толкаченко Софія Сергіївна,

студентка 2 курсу спеціальності «Туризм»,

Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,

e-mail: sofia.tolkachenko04@gmail.com

Сокол Тетяна Георгіївна,

к.пед.н., доцент,

доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін,

Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,

e-mail: tgsspectour@gmail.com

Для розвитку туристичної сфери України в цілому пріоритетне значення має її регіональний розвиток. Одним з таких привабливих туристичних районів є Харківська область, яка нині потерпає від масованих ракетних і артилерійських обстрілів російських окупантів. Після перемоги одним з важливих завдань регіону стане дбайливе відновлення пошкоджених і зруйнованих війною пам'яток і природних ресурсів.

Харківська область багата на значні рекреаційні ресурси, основою яких є сприятливі кліматичні умови, мальовничі ландшафти. Природно-заповідний фонд Харківської області має унікальні цінні природні територіальні комплекси, є складовою національної мережі ПЗФ України і включає 220 територій та об'єктів загальною площею 53 тис. га, що становить близько 2 % від загальної площі регіону.

Національний природний парк (НПП) «Гомільшанські ліси» (утворено у 2004 р., площа 14314,8 га, територія Зміївського, Первомайського районів) має так званий «кліматичний курорт», тобто зону для відпочинку, проведення різноманітних екотурів. Експертами ЮНЕСКО встановлено, що тут росте 1000-літній велетенський дуб. На поверхні ріки Сіверський Донець, яка протікає через НПП, можна побачити одну із найдавніших рослин України – водну папороть (сальвінію плаваючу), а також рідкісні жовті глечики, біле латаття. Ядром парку є ландшафтний заказник «Гомільшанська лісова дача», на території якої – пам'ятки історії періоду бронзової ери – Київської Русі. Неповторні територіальні комплекси Харківщини – Дворічанський та Слобожанський природні парки, в недалекій перспективі також будуть віднесені до НПП України. Один із найстаріших парків м. Харкова – сад ім. Т. Г. Шевченка (заснований у 1805 р.), який віднесено до ботанічної пам'ятки природи місцевого значення [1, с. 14], значно постраждав від рашистських обстрілів і потребує дбайливого відновлення.

Близько 70 % (150 об'єктів) ПЗФ Харківської області складають заказники: ландшафтні, гідрологічні, лісові, ботанічні, ентомологічні, загальногеологічні,

загальнозоологічні, орнітологічні. На території Харківської області є три заказника загальнодержавного значення: Бурлуцький, Катеринівський та Вовчанський. На території цих загально-зоологічних заказників представлені степові, лучні та водно-болотні фауністичні комплекси. Тут мешкають рідкісні види хребетних та безхребетних тварин: реліктовий бабак, сліпак звичайний, тушканчик великий, тхір степовий, лунь польова тощо [2, с. 48].

Харківщина по праву вважається кошиком степового лісорозведення, створення визначних та неповторних зразків паркового будівництва, які мають чимале пізнавальне, естетичне значення. Серед унікальних, маловідомих парків – пам'яток садово-паркового мистецтва (ППСПМ) є Краснокутський дендрологічний парк, що знаходиться від Харкова на відстані 100 км. Краснокутський парк – один із цікавих зразків садово-паркової архітектури XVIII–XIX ст. У різні пори року екскурсантів приваблюють тіністі доріжки, могутні вікові дерева, загадковість старовинних печер.

У Харківській області 56 водосховищ, 2538 ставків, 584 озера, 131 річка – улюблені місця відпочинку жителів та гостей Слобожанщини. Живописна водна артерія – р. Сіверський Донець (басейн р. Дон) довжиною 370 км протікає через всю Харківщину. Другою за величиною є р. Оскол – притока Сіверського Донця. У межах водосховищ зосереджена найбільша кількість туристичних баз відпочинку, спортивно-оздоровчі табори. Басейни річок краю багаті різновидами риби тощо. Річками можна здійснювати подорожі на човнах.

Бальнеологічний, питний та грязьовий кліматичний курорт «Березівські мінеральні води» (с. Березівське, Дергачівський район) широко відомий в Україні і зарубіжжі як лікувально-оздоровчий заклад. Головний метод оздоровлення людей – мінеральна вода «Березівська», у складі якої підвищена кількість заліза. Проводяться спеціальні кліматотерапії: аеротерапія, гемотерапія.

Харківська область має значний історико-культурний потенціал. Загальна кількість пам'яток історії, археології, містобудування і архітектури, монументального мистецтва складає 2535 одиниць. 653 пам'ятки архітектури внесено до Державного реєстру національного культурного надбання [3, с. 158]. До реєстру національного культурного надбання включені пам'ятки архітектури, пам'ятки археології, пам'ятки історії і монументального мистецтва. Серед них палац Кеніга у Шарівці – один з прекрасних палацово-паркових комплексів Слобожанщини, пам'ятник культури національного значення; садиба Наталівка та Спасо-Преображенська церква на березі р. Мерчик; Пархомівський історико-художній музей ім. А. Луньова – унікальна картинна галерея, названа «сільським Ермітажем».

В області діє 15 державних музеїв і заповідників. Харківський історичний музей імені Миколи Сумцова – один із найбільших в Україні. Його багаті колекції та фонди здатні здивувати будь-якого відвідувача, а проведення екскурсій забезпечує сучасна мобільна система аудіогід. Колекція творів

образотворчого та прикладного мистецтва Харківського художнього музею є однією з найповніших і найбільш цінних в Україні. Фонди музею нараховують приблизно 25 тисяч зразків графіки, живопису, декоративно-прикладного мистецтва і скульптури.

В селі Сквородинівка в колишній садибі поміщиків Ковалевських знаходився унікальний літературно-меморіальний музей Г. Сквороди, розташований в будинку, де великий український філософ помер в 1794 р. (за іншими даними – в будівлі колишньої церковнопарафіяльної школи). У затишному, добре розпланованому і підтримуваному до війни в ідеальному стані парку зберігалися пам'ятні місця, пов'язані з великим мислителем, зокрема могила Г. Сквороди з викарбуваною лаконічною і емною, гідною видатного філософа авторською епітафією: «Світ ловив мене, та не впіймав».

Музей був варварськи знищений російськими обстрілами в ніч на 7 травня 2022 р. Обстріл стався о 23 годині, а загасити пожежу вдалося тільки о 8 годині ранку наступного дня. На щастя, як зазначив керівник харківської ОДА О.Синегубов, найцінніші експонати колекції вдалося врятувати, їх перемістили задалегідь в безпечне місце [4]. Відновити музей – справа честі культурної і туристичної спільноти країни і регіону. До проблеми відновлення музею варто залучити міжнародну спільноту під егідою ЮНЕСКО, оскільки Григорій Скворода по праву може вважатися постаттю світового масштабу.

У 2019 р. в області чисельність туристів, обслугованих туроператорами та турагентами становила 76211 осіб, що на 13979 осіб (22,5 %) більше ніж у 2018 р. та на 24282 осіб (46,8 %) більше ніж у 2017 р. Серед них кількість іноземних туристів у 2019 р. становила 223 особи, що на 50 осіб (18,3 %) менше ніж у 2018 р. та на 207 осіб менше ніж у 2017 р.; виїзних туристів – 64911 осіб, що на 11278 осіб (21,0 %) більше ніж у 2018 р. та на 21285 осіб (48,8%) більше ніж у 2017 р.; кількість внутрішніх туристів у 2019 р. становила 11077 осіб, що на 2751 особу (33,0 %) більше ніж у 2018 р. та на 2790 осіб (33,7 %) більше ніж у 2017 р.[5].

На жаль, пандемія і війна перервали розвиток туризму на Харківщині. Але Харківська область має всі необхідні умови для подальшого розвитку туристичної індустрії: вигідне географічне положення, природні умови, історико-культурні, людські і матеріальні ресурси. Необхідно тільки вкласти більше спільних зусиль, залучити більше інвестицій, більше кваліфікованих кадрів, більше доступної і якісної реклами, а також більше часу для доброго і прибуткового результату.

Список використаних джерел:

1. Корсунський В. Миський сад імені Шевченка. Панорама. 2001. 13 квіт. С. 14-18.
2. Бєлічко В.В. Бурдучький заказник. Енциклопедія Сучасної України / відп. секр. М. Г. Железняк. Київ, 2004. Т. 3. С. 623.
3. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навчальний посібник. К.: Альтерпрес, 2003. 352 с.
4. Знищення музею Сковороди. Українці порівнюють Росію з ІД і закликають виключити з ЮНЕСКО. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61362020>
5. Головне управління статистики у Харківській області: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ДОНЕЧЧИНИ ЯК БАЗА ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Гнатюк Родіон Олександрович,

студент 2 курсу спеціальності «Туризм»,

Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,

e-mail: rodion.gnatyuk@gmail.com

Сокол Тетяна Георгіївна,

к.пед.н., доцент,

доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін,

Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,

e-mail: tgsspectour@gmail.com

Туристичний бізнес є важливою галуззю економіки невиробничої сфери і має для густонаселеного промислового Донбасу особливу значимість. Нині на Донеччині точаться запеклі бої, більшість її території окупована загарбниками. Але з часом, постане питання його відновлення. І в цьому відношенні велике значення ми надаємо розвитку туризму в регіоні.

Донеччина має величезні можливості для розвитку туризму: видатні гідрологічні, геологічні та біологічні пам'ятки природи, багате історичне минуле краю, численні пам'ятки історії та культури, курортні комплекси, десятки унікальних виробництв.

Для багатьох Донеччина вважається суто промисловим чи шахтарським краєм. Але це не так. Саме тут, на Сході України – неперевершена степова природа, унікальні пам'ятки культури та історії, які варто подивитися, щоб більше дізнатися про Донбас.

В області нараховується 70 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 17,7 тис. га, в тому числі два філіали Українського степового заповідника – "Хомутівський степ" і "Крейдяна флора". На півночі Донецької області (історична Слобожанщина) знаходиться пам'ятка природи – Крейдяні гори (Святі гори, Дивні гори). Цей край хвойних лісів і голубих озер називають "донецькою Швейцарією" [1].

Неповторна природа Донецького краю представлена ландшафтними парками. Той, хто любить тишу, запах ковилу та первозданну природу, із задоволенням відвідає Хомутівський степ, ландшафтні парки «Клебан–Бик» та «Меотиду». Рослини, що там збереглися, занесені до Червоної книги України. Територія парків підходить для сімейного відпочинку на лоні природи. На Солоних озерах у Слав'янську можна не тільки відпочивати, але й лікуватися.

На берегах Сіверського Донця розташований природний парк «Святі гори». Рослинність парку «Святі гори» має велику наукову цінність, певна її частина занесена до Червоної книги України, причому 20 із них росте саме на цій території, серед них – мілова сосна. На території Святих гір живуть

256 видів тварин, у т.ч. рідкісних. У 2008 р. Крейдяні гори Святогір'я були занесені в ТОП-100 Всеукраїнського конкурсу «Сім природних чудес світу». І в майбутньому вони можуть бути подані до включення у список пам'яток ЮНЕСКО.

На території колишнього Свято-Успенського монастиря був заснований Святогірський історико-архітектурний заповідник. Головний скарб комплексу – Свято-Успенська Святогірська лавра, заснована в XIII ст. На горі біля Лаври стоїть монументальна скульптура Артема – єдиний пам'ятник радянського минулого, що не підпав під декомунізацію через те, що охороняється ЮНЕСКО [2].

До рекреаційних ресурсів області належать морське узбережжя, м'який клімат, лікувальні грязі (слов'янські солоні озера Ріпне, Сліпне, Вейсове). Основними рекреаційними центрами тут є: Маріуполь, Слов'янськ, Слов'яногірськ. У галереях карстових порожнин і колишніх соляних шахт розмістився унікальний спелеосанаторій м. Соледача.

У с. Прелесне Слов'янського району Донецької обл. розташований музей народної архітектури, побуту та дитячої творчості. Комплекс знаходиться під відкритим небом та включає в себе сільське подвір'я XIX ст.: вітряк, хату, комору, ковальня, колодязь, вулики. Тут відкрита експозиція зі зразками народної творчості Солобожанщини, а також єдиний в Україні музей дитячої творчості. Сворення музею розпочалося в 1983 р. завдяки ентузіастам, що збирали предмети побуту під час етнографічних експедицій зі всієї округи.

Посеред степу Володарського району розташоване унікальне творіння природи – Кам'яні могили. Два мільярди років тому тут було виверження вулкану, після чого залишилися скелі, висотою 70 м. Територію заповідника оточують два кільця курганів діаметром 9 та 18 м, деякі з них були поховальними. Учені знайшли тут багато наскельних малюнків та надписів різних часів. Також серед степу встановлені давні скульптури – кам'яні баби. Ця місцевість здавна вважається «місцем сили», має як сакральне, так і велике історико-культурне значення і може бути запропонована до включення у Список світової спадщини ЮНЕСКО.

Державним агентством розвитку туризму України було розпочато програму «Мандруй Україною». В її рамках Управління культури і туризму облдержадміністрації визначило туристичні магніти Донеччини, якими стали заповідник «Кам'яні могили», Білокузьминівські крейдяні скелі, Святогірська Лавра, соляні шахти Соледача і завод шампанських вин Artwinery [3].

У серпні з метою їхньої популяризації було проведено концертну програму за участі етно-фолк-рок гурту «THE DOOX» у Святогірську та туристично-мистецька акція «Магніти Донеччини. Крейдяні скелі Білокузьминівки» на території Костянтинівської територіальної громади.

На жаль, через окупацію частини Донецької області певні пам'ятки культури та історії є наразі недосяжними. Але війна врешті-решт скінчиться,

і згодом можна буде познайомитися з іншими унікальними перлинами Донеччини.

Список використаних джерел:

1. Туристичні пам'ятки. URL: <https://dn.gov.ua/oblast/turistichni-pamyatki>
2. Туризм на Донеччині. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/doneck.htm
3. Державне агентство розвитку туризму України: офіц. сайт. URL: <https://tourism.gov.ua>

МУЗЕЙНА СПАДЩИНА ПІД ЧАС ВІЙНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВІДРОДЖЕННЯ

*Таран Вірсавія Вікторівна,
бакалавр спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна
e-mail: virsaviataran@gmail.com*

*Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua*

Культурна спадщина України зазнала значних руйнувань під час війни.

За даними експертів ЮНЕСКО, на початок грудня 2022 р., в Україні постраждало частково або повністю знищено 227 культурних об'єктів, із яких 101 – культові споруди, 17 музеїв, 79 будівель, що мають історичну або художню цінність, 19 пам'яток, 11 бібліотек [1].

За даними Міністерства культури та інформаційної політики України, на кінець 2022 р., кількість зафіксованих у базі пошкоджених та зруйнованих об'єктів культурної спадщини і культурних установ України складає понад 500, із яких 38 музеїв [2].

Представимо декілька унікальних музеїв культурного простору України та світу, які були повністю зруйновані під час військової агресії.

Національний літературно-меморіальний музей Г.С. Сковороди (с. Сковородинівка, Харківська обл.). Музей засновано у 1972 р. у маєтку XVIII ст., де видатний філософ прожив останні роки свого життя, та був похований. Експозиція розташовувалась у чотирьох залах. У перших трьох – було представлено біографію та творчість видатного філософа, вшанування пам'яті. Четвертий зал – меморіальний («спокійна келія»). У музеї зберігалися надзвичайно цінні експонати – особисті речі Г.Сковороди: скрипка, годинник, скриня. Також в музеї було зібрання картин, предметів побуту, виробів народно-декоративного мистецтва, що передають колорит тієї епохи. Нараховувалось кілька тисяч експонатів. Пам'яткою садово-паркового мистецтва є й прилеглий старовинний парк, де залишилось планування з часів Сковороди, збереглась криниця, стародавній дуб, могила з надписом «Світ ловив мене, але не спіймав». Музей проводив величезну культурно-просвітницьку, наукову роботу [3,4,5].

7 травня 2022 року Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди було цілеспрямовано знищено російськими агресорами. Важливо, що завчасно вдалося врятувати найцінніші експонати. У 2022 р. Україна та світ вшанували 300-річчя з Дня народження видатного філософа на рівні ЮНЕСКО.

За підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України

та телеком-оператора «Vodafone Україна» у 2022 р. започатковано проєкт «Збережіть українську культуру», мета якого «полягає у приверненні уваги до воєнних злочинів країни-агресора росії в Україні, відновленні та збереженні об'єктів культурної спадщини України, які постраждали від російської військової агресії та загалом популяризації української культури у всьому світі». В межах даного проєкту розпочато збір коштів на відновлення музею, орієнтовна сума складає – 112 млн.грн. [2].

Художній музей імені Куїнджі (Маріуполь, Донецька обл.) відкрито 29 жовтня 2010 р., як філію Красзнавчого музею. Він був розташований у маєтку 1902 р. і мав понад 2000 експонатів: живопис, графіка, скульптура, предмети декоративно-прикладного мистецтва та ін. Серед експонатів були художні полотна Архипа Куїнджі, Миколи Глуценка, Тетяни Яблонської, Івана Марчука, Івана Айвазовського. Музей проводив культурно-просвітницьку, наукову діяльність, тут відбувались тематичні зустрічі, проводились музичні вечори, демонстрації фільмів про митців [6,7].

21 березня 2022 року музей було зруйновано внаслідок прямого влучання російської авіабомби. На момент знищення будівлі частину експонатів було сховано працівниками музею, але потім зрадниками віддано агресорам. На сьогодні вони знаходяться у Донецькому красзнавчому музеї. Серед них оригінали картин Куїнджі, Айвазовського, Дубовського, бюст Куїнджі, інші унікальні культурні предмети та декоративно-прикладного мистецтва. Доля іншої частини колекції залишається невідомою [6].

Іванківський районний історико-красзнавчий музей (сmt Іванків, Київська обл.) був заснований у 1981 р. і розташований у приміщенні колишнього панського маєтку, який за радянських часів перебудовувався. Тут зберігалися понад 400 експонатів, які демонстрували розвиток краю у різні історичні періоди. Перлинами колекції музеї були художні твори Марії Примаченко, однієї з найвідоміших народних художниць України та світу, що працювала в жанрі «наївного мистецтва». 2009 рік названий ЮНЕСКО – роком Марії Примаченко. У музеї зберігалось 25 полотен художниці, хоча вона є авторкою понад 800 робіт. У лютому музей був знищений російськими агресорами, згорів після бомбардування [8,9].

Частину полотен художниці вдалося врятувати. Але втрачена експозиція музею (предмети інтер'єру 200-річної давнини, дореволюційні рушники, домоткані килими, роботи Степана Савченка, Василя Скопича, Анни Дмитрієвої, вишивки Ганни Верес та ін.) [10].

Після варварського знищення музею у перші дні війни О.Ткаченко – міністр культури України, звернувся 28 лютого 2022 р. до світової спільноти з вимогою позбавити Росію членства в ЮНЕСКО. А Національний комітет США Міжнародної ради музеїв опублікував заяву щодо засудження навмисного знищення музею та «аморальної» війни [8].

Відповідно до проєкту «Збережіть українську культуру» розпочато

збір коштів на відновлення музею, орієнтовна сума складає – 35,2 млн.грн. Планується відбудова музею на тому ж місця. Врятовані полотна передали до місцевого Будинку культури, і наразі вони надійно заховані. У вересні вцілілі картини Марії Приймаченко показали на виставці в Києві, в Українському домі [8,10].

Відновлення втраченої спадщини є нагальною необхідністю і викликом часу. Реальна практична масштабна реалізація відновлення спадщини можлива після перемоги і в мирний час, але підґрунтя для цього потрібно робити вже зараз, включаючи можливі кроки у цьому напрямку. Необхідно максимально продовжувати залучати міжнародні інституції, спонсорів та інвесторів, професіоналів у відповідних галузях, підтримувати волонтерський рух, забезпечувати правовий захист.

Надзвичайно своєчасним і корисним є впровадження державного проекту «Збережіть українську культуру». Необхідно створювати й інші подібні проекти на державному і місцевому рівнях. Тільки спільними зусиллями, непереможним духом нації можна справитись з викликами часу, базуючись на захисті міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. *Damages and Victims. War in Ukraine. UNESCO.* URL: <https://www.unesco.org/en/ukraine-war/damages-and-victims>
2. *Збережіть українську культуру.* URL: <https://restore.mkip.gov.ua/>
3. *Національний літературно-меморіальний музей ім. Г.С.Сковороди: офіц. сайт.* URL: <https://www.skovorodamuseum.com.ua/>
4. *Сім чудес України. Сковородинівка.* URL: <https://7chudes.in.ua/nominaciyi/skovorodynivka-harkivska-obl/>
5. *Національний літературно-меморіальний музей ім. Г.С.Сковороди. 1972-2022 / Збережіть українську культуру.* URL: <https://restore.mkip.gov.ua/objects/nacjonalnyj-literaturno-memorialnyj-muzej-g-s-skovorody>
6. *«Роботи не спалив вогонь, але їх віддали в руки окупантам». Історія музею імені Куїнджі в Маріуполі.* URL: <https://www.the-village.com.ua/village/culture/museum-at-wartime/325877-muzej-kujinzhi>
7. *Художній музей імені Куїнджі.* URL: <https://ui.org.ua/postcard/hudozhnij-muzej-imeni-kujindzhi/>
8. *Іванківський районний історико-краєзнавчий музей. 1981-2022. / Збережіть українську культуру.* URL: <https://restore.mkip.gov.ua/objects/ivankivskij-rajonnyj-istoryko-krayeznavchij-muzej>
9. *«Пожежники не змогли виїхати». Про знищений музей Примаченко в Іванкові.* URL: <https://www.the-village.com.ua/village/culture/museum-at-wartime/325761-museum-ivankiv-primachenko>
10. *Музей Марії Примаченко на Київщині зруйнували війська РФ.* URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/cityplace/331841-muzej-v-ivankovi-mkip-3d-tour-2022>

**II НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«СПАДЩИНА ЮНЕСКО ТА ТУРИЗМ»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДІ**

21 листопада 2022 р.

***Науковий редактор: Мелько Л.Ф.
Обкладинка: Титаренко Н.В.***

Підписано до друку 30.06.2023 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 3,96. Наклад 300 прим.
Зам. 231

Університет економіки та права «КРОК»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 613 від 25.09.2001 р.

Надруковано департаментом поліграфії
Університет економіки та права «КРОК»
місто Київ, вулиця Табірна, 30-32
e-mail: polygrafi.a.krok@gmail.com